
X V A V A T U D Ü H I S K O N N A F O O R U M

MOSKVA MÕJUSÕJAD

Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

T A L L I N N , 4 . N O V E M B E R 2 0 1 0

ISBN 978-9985-9926-4-7

Koostaja:
Mari Kodres

Toimetajad:
Kristiina Davidjants, Jaanus Piirsalu, Rachel Kinbar Grace

Tõlge inglise keelde:
Kadri Ollino

Korrektuur:
Katrín Kern, Jevgeni Krištáfovítš

Fotod:
Rene Suurkaev

Kujundanud:
Flash AD

ISBN 978-9985-9926-4-7
© Avatud Eesti Fond, 2011

Sihtasutus AVATUD EESTI FOND
Estonia puiestee 5a, 10143 Tallinn

SISUKORD

AVASÕNAD	4
Mall Hellam, Avatud Eesti Fondi juhataja	
ETTEKANNE JA ARUTLUSRING: MOSKVA MÕJUSÕJAD	5
• ETTEKANNE	6
Julia Latõnina	
• ARUTLUSRING	12
Osalevad: ajakirjanik Julia Latõnina, kodanikuaktivist Oleg Kozlovski Arutlusringi juhatab Ilja Ban	
ESINEJATE ELULOOD	45

AVASÕNAD

MALL HELLAM
AVATUD EESTI FONDI JUHATAJA

Head sõbrad, lugupeetud külalised lähedalt ja kaugelt! Avatud Eesti Fondi nimel on mul ääretult hea meel, suur rõõm ja au tervitada teid kõiki täna Avatud Eesti Fondi 15. Avatud Ühiskonna Foorumil, mis on äärmiselt juubelihõnguline. Foorum ise toimub 15. korda ja fond tähistab sellel aastal ka oma 20. tegevusaastat. Nii nagu suur osa meie juubeliaasta sündmustest on pühendatud Venemaale, on seda ka meie tänane ettevõtmine. Oleme nii asukoha kui ajaloo tõttu Venemaaga tihedalt seotud ja seetõttu peaksime olema eriti hästi kursis sellega, mis meie naabrite juures toimub. Paraku ei aita Venemaa ametlik massimeedia Venemaa olukorrast tõese pildi saamisele just väga palju kaasa. Tänapäevase foorumiga püüamegi avada kõiki neid erinevaid sise- ja välispoliitilisi tahke, mis suunavad elu Venemaal. Seda aitavad meil teha väga oodatud ja lugupeetud külalised Moskvast – ajakirjanik Julia Latõnina ning noor kodanikuaktivist Oleg Kozlovski. Tere tulemast Eestisse ja tere tulemast 15. Avatud Ühiskonna Foorumile!

Nüüd aga annan sõna edasi ajakirjanik Ilja Banile, kes on meie tänase foorumi moderaator ja väga paljudele tuntud Raadio 4 populaarse saatejuhina. Ilja, järg on sinu käes ja mul jääb üle vaid soovida teile kõigile aktiivset kaasamõtlemist ja hästi julget kaasarääkimist.

ETTEKANNE JA ARUTLUSRING: MOSKVA MÕJUSÕJAD

OSALEVAD: AJAKIRJANIK JULIA LATÕNINA
JA KODANIKUAKTIVIST OLEG KOZLOVSKI
ARUTLUSRINGI JUHATAB ILJA BAN

ILJA BAN: Tervitan kõiki saalisviibijaid ja ka neid, kes saalis toimuvat interneti vahendusel jälgivad. Arvatavasti võime alates nüüd lugeda Avatud Eesti Fondi 15. juubelifoorumi avatuks ja asuda arutama seda, mis ei huvita mitte üksnes meie riigi venekeelset elanikkonda, vaid tõenäoliselt kõiki, kes elavad Eestis – nimelt, mis toimub tegelikult meie suure naabri juures. Need, kel on seal sõbrad, võivad helistada, järele uurida, mis seal tegelikult toimub, mõned meist külastavad seda riiki ise. Kuid need, kellel sellised võimalused puuduvad, peavad kahjuks tegema oma järeldusi teleülekannete põhjal. Mõned kasutavad kahtlemata blogisid, loevad teisi arvamusi. Mõned kuulavad Venemaa raadiojaamu, kuid selliseid inimesi pole eriti palju. Valdav enamik meist piirdub teleuudistega ja seepärast ei teagi me eriti hästi, mis Venemaal toimub. Kuid üritagem siiski saada täna hakkama ilma lüüriliste kõrvalepõigetest. Proua Hellam ütles just, kes meil täna külas on. Need inimesed on Moskvast ja aitavad meil tõepoolest mõista, mis Venemaal praegu toimub ja kuhu meie suur idanaaber liigub. Esitlen neid veel kord. Täna on meie peakülaliseks Julia Leonidovna Latõnina. Tervitame oma Moskva külalist, ta on väga tuntud ajakirjanik, üks nendest inimestest, kes mõjutab Venemaa ühiskondlikku arvamust. Ja tema kõrval on Oleg Kozlovski, kodanikuaktivist. Julia, ütlen kohe, et olete Eestis tuntud – ning seda peamiselt seetõttu, et üks kanal, nimelt RTVi (*Rahvusvaheline venekeelne telekanal, mis kuulub kunagisele Vene oligarhile ja telejaama NTV loojale Vladimir Gussinskile. – toim.*), edastab Ehho Moskvõ'd (*Moskva tuntuim poliitikaraadio – toim.*). Siin on võimalik näha teie vestlussaateid, kus te tegelikult peate võib-olla monoloogi,

kuid räägite kõige olulisematel teemadel, millest Eestis mitte midagi kuulda pole. Teid vaadatakse, ja teid peetakse tõesti Eestis üheks Vene ühiskondliku arvamuse liidriks.

JULIA LATÕNINA: Venemaal puudub ühiskondlik arvamus, seega ei saa mind kuidagi selle liidriks nimetada.

ILJA BAN: Niisiis, Julia, mis teie arvates praegu Venemaal toimub? Millised tuuled puhuvad ja millised muutused on toimunud Venemaal viimastel aastatel?

JULIA LATÕNINA: Teate, nii imelik, kui see ka pole, siis selleks, et mõista, mis just praegu Venemaal toimub, alustaksin mina sellest tähelepanuväärsest 1992. aastast, kui Petrosoveti (*Peterburi linnavalikogu – toim.*) komisjon, mida juhtis Marina Salje, hakkas uurima tehinguid, mida tegi Sankt-Peterburgi linnavalitsuse välismajanduse komitee, see tähendab Vladimir Vladimirovitš Putin. (*Putin juhtis tollal seda komiteed. – toim.*) Tuletan meelde, et 1991. aasta lõpus, kui Sankt-Peterburgi linnapeaks sai Anatoli Soltšak ning Balti riigid lasid toidukaupade hinnad vabaks, kadusid Sankt-Peterburgist toiduained – loomulikult sinna, kus neid sai kallimalt müüa. Ja siis võttis Petrosovet vastu väga kummalise otsuse ... Õigemini tegi seda Peterburi linnavalitsus Soltšakiga eesotsas ja seejärel juba Venemaa valitsus : nad lubasid mingitel firmadel bartertehingutena viia välja Vene naftat, metalli ja metsa. Vahetuseks pidid need firmad aga tooma sisse toidukaupu. Kõik toidukaupad läksid kaduma. Kui Petrosoveti komisjon seda küsimust uuris, sai ta oma üllatuseks teada, et kõik firmad olid fiktiivsed, enamikus lepingutest polnud ära näidatud hindu. Seal, kus hinnad olid, ei vastanud need mingile loogikale. Mitte grammigi toiduaineid polnud sisse toodud. Ja kõige selle all seisis kas Putini või tema asetäitja allkiri.

On selge, et eksida võib ühe korra, kuid mitte kümme korda. Minu meelest on see väga iseloomulik lugu, kuna nafta väljaveoga barterteingu skeemide alusel millegi vastu, mida kohale ei toodudki, tegelesid tollal Venemaal lihtsalt „röövlivennad”. Selleks et mõista, millest juhindub praegune Venemaa võimueliit – jutt ei ole mitte ainult Vladimir Putinist, vaid ka tema lähikondlastest, kes alustasid oma karjääri samal ajal, 1991.–1992. aastal –, ütleksin

mina, et nad juhinduvad just nendesamade „röövlivennaste” maailmavaatest. Mina nimetaksin uut Venemaa ideoloogiat „španismiks” (suli-ideoloogiks). See on selline elufilosoofia, kus ei mõelda pikale pidevale tööle. Ei mõelda sellele, kuidas saavutada hea maine. Ei mõelda sellele, et teha midagi pikaajalist ja positiivset. Sul on tunne, et on olemas mingi „vigur”, mille abil võid sooritada mingi triki. Sa lased selle käiku ja terve maailm on sinu jalge ees. Kremlit iseloomustab nii välispoliitikas kui aga eriti just sisepoliitikas Bura-tino kompleks. Arvatakse, et kusagil on uks, ukstes aga lukuauk, kuhu sobib kuldvõtmeke, mida keerates uks avanebki ning Putinist saab kohe üks maailma tõsisematest liidritest. Kahjuks näeb selline filosoofia Venemaad eelkõige maana, kust võib välja viia hästi palju naftat ja selle eest palju raha saada. 1991. aastal sai välja viia vähe naftat ja ka raha sai selle eest vähe. Aga nüüd – semud, meie käes on ju terve riik, mitte ainult mingid 300 000 tonni naftat. Praegu on kogu Siberi nafta, terve Gazprom, kogu Jukose nafta meie käes ja selle kõik võib välja vedada! Semud!

Nagu ütles paavst Leo X Medici: „Jumal on andnud meile paavstluse, nautigem siis seda!” Vaat sellele filosoofiale „Jumal on andnud meile Venemaa, nautigem seda!” lisandub „španaa” peades veel teine ettekujutus. Nende jaoks on tähtis tunnetada, et nad on suured. Nad ei talu kunagi mõtet sellest, et nad on teisejärguline riik. Mille arvelt ennast suurena tunnetada saab? Esiteks tuleb rääkida, et kõik on sinu vaenlased – näiteks ka tõeliselt mõjuvõimas suurriik USA. Teiseks tuleb oma suurriigi kompleksi elada välja endast väiksemate, nagu näiteks Gruusia või Eesti peal. Õigupoolest on mul väga vähe aega, seepärast tahaksin rääkida tõepoolest kõige tähtsamatest asjadest, mis minu arvates iseloomustavad Putini poliitikat. Esimene selline asi on Mihhail Hodorkovski (*Venemaa rikkaim mees 2000ndate algul, naftafirma Jukos omanik – toim.*) kohtuprotsess. 2003. aastal, kui Venemaa seisis avatud ühiskonnaks muutumise teel, andis Putin erakordselt selge signaali Venemaa ärimaailmale, mis seisnes selles, et Krem-lile ei ole vaja avatud firmasid. Kremlil on vaja sõnakuulelikke firmasid. Ja kogu Venemaa majandus muutus suletuks. Kõik Venemaa ettevõtted muutusid läbipaistmatuks. Kuid selle eest kuulavad kõik Vene ettevõtted – need, mis veel alles on – Putini sõna. Tegelikult on ka see võimule saanud sulide filosoofia, sest Kremlis ei mõeldud „hakakem majandust paremini arendama,

sest kui kosub majandus, kosub ka võim”. Kreml pidas paremaks olla väga vaese rahva väga rikas valitseja. Kremlis eelistati suurendada võimu mitte kogu ühiskonna jõukuse suurendamise, vaid selle vähendamise arvel. Vara võetakse ära kõigilt, kellelt võimalik.

Teine juhtum, mis minu meelest Putinit kõige paremini iseloomustab, oli lugu gaasi ja gaasitoruga. 2005. aastal allkirjastas Putin Nord Streami (*Gaasitoru Venemaalt mööda Läänemere põhja Saksamaale – toim.*) ehitamise lepingu. Seda valmistati ette kaua enne Putini võimuletulekut, selles polnud absoluutselt mitte kui midagi kriminaalset, kuna tegemist oli kokkuleppega, mis oli vaieldamatult kasulik Saksamaale. Ja siis äkki pärast sellele lepingule allkirjutamist kuulis maailm oma üllatuseks, et Venemaa on muutunud energeetika superriigiks ja et meie gaas on energeetiline relv. Esiteks on kummaline sõnavalik „energeetika superriik”, kui varem nimetati seda „tooraineripatsiks”. Teiseks on veelgi kummalisem relvastusega seotud sõnade valik. Kujutage ette, et tulite spordipoodi ja ostsite endale sealt pesapallikurika. See müüaksegi teile, eeldades, et ostsite selle pesapalli mängimiseks. Kui te aga hakkate selle kurikaga vehkima ja karjuma: „Löön kohe teid kõiki maha!”, siis tõenäoliselt teist kurikat teile ei müüda. Täpselt sama on ka „energeetilise relvaga”. Venemaa sõlmis normaalse lepingu Saksamaaga gaasijuhtme ehitamiseks ja kõik mõtlesid, et tegemist on äritehinguga. Siis aga äkki ütles Kreml ise, et see on „energeetiline relv”. Pärast seda algasid Moskval järgmiste gaasitorudega juba probleemid, see tähendab läks, nagu läinuks pesapallikurikaga.

Tegelikult on Kremlis sisepoliitika aastate jooksul olnud õige lihtne: Putin on igal kohtumisel mõne lääneriigi kas siis välisministri, presidendi või peaministriga öelnud: „Meil on teile ettepanek: teie annate meile gaasitorud, aga meie teile leiukohtad.” Leiukohtade all peeti silmas põhiliselt Štokmani maardlat (*Seda Barentsi mere leiukohta pole siiani kasutusele võetud. – toim.*) ja see oli kaunis kummaline ettekujutus äritegevusest. Venemaa vajab investeerimist, mitte niipalju isegi rahalisi, kuivõrd tehnoloogilisi, omaenda leiukohtade hõlvamiseks.

See on suurepärane, kui investor teisse investeerib. Need, kellesse investeeritakse, ei sea tavaliselt investorile tingimusi. Kujutage ette, et lähete

näiteks supermarketisse vorsti ostma. Ühel hetkel ütleb aga supermarketi omanik teile: „Teate, mul on endal vorstitööstus, aga meie masinad on otsakorral, ega te ei sooviks minu tehasesse veidi investeerida?” Vorstiostja ütleb: „Miks mitte, teil on hea vorst, mulle see sobib. Las käia!” Siis aga ütleb supermarketi omanik: „Aga selle eest tahan ma poolt teie köögist.” Tehingu põhjus on selgusetu, nagu jääb arusaamatuks ka tehingu olemus, sest kui lääne investorid on nõus investeerima Venemaa gaasileiukohtadesse, peaksid nad veel lisaks andma gaasitorusid, mida Venemaa peab oma energeetiliseks relvaks. Ja kogu see poliitika kukkuski täielikult läbi. Mitme aasta jooksul ei õnnestunud Gazpromil osta torustikke Prantsusmaalt. Tal ei õnnestunud osta neid isegi Itaaliast. Tal ei õnnestunud osta gaasivõrgustikke Inglismaalt. Loomulikult tekib küsimus, miks tahtis Gazprom üldse gaasitorustikke osta.

Vastus on lihtne. Kujutage ette, et olete Putin, teate peast gaasi iga kuupmeetri hinda. Teate, et Baumgartenis, ümberlaadimisjaamas Austria piiril maksab 1000 kuupmeetril 250 dollarit, ja teate ka, et Saksamaal müüakse seda jaetarbijale 500 dollari eest. Kuidas nii, mõtlete teie! Mina toodan gaasi, saan 250 dollarit, aga need oinad koorivad pealt koore, sealjuures hetkega. See tähendab, et kui gaasitrassid ära osta, õnnestuks saadavat sularaha kohe kahekordistada.

Minu arusaamist mööda on tegemist španismi ehk sulifilosoofia jätkuga, sest Kreml pole kordagi mõelnud selle peale, kuidas saada sularaha mitte kohe, vaid mõne aja pärast. Sest kõige ilmsem asi, mida võib gaasiga teha, on üles ehitada keemiatööstus.

USA keemiatööstus on esimene maailmas ja genereerib rohkem kasumit kui ükskõik milline Gazprom. Hiina investeerib praegu enda keemiatööstusesse viis-kuus miljardit dollarit aastas. Kuid vaatamata sellele, et Venemaal on Gazprom ja Putin üks ja sama – see tähendab, ütleme Gazprom, mõtleme Putin; ütleme Putin, mõtleme Gazprom –, pole Venemaal ealeski täheldatud, et võim tahaks rajada keemiatehaseid. Sest see hakkaks tooma ju kasu alles kümne aasta pärast! Kuid see võim on alati ihanud osta gaasitorustikke, sest need toovad kasumit juba homme. Minu meelest illustreerib kogu see gaasilugu väga hästi sulifilosoofiat, kuna

me näeme siin selle kahte koostisosat. Ühest küljest püüd saada võimalikult palju sularaha ja kohe. Mitte homme, mitte ülehomme, vaid juba täna, kahe

Julia Latõnina

tunni pärast. Otsid gaasitorustiku ja sularaha hakkab kohe jooksuma. Teisalt, needsamad inimesed, kes mõtlevad eelkõige kiire rikastumise terminites, tahavad tunda ennast vägevatenä ja rikuvad ise oma äri ära: „See on meie energeetiline relv. Nüüd me alles sellele neetud Euroopale näitame, nüüd topime selle gaasitoru neile ühte teatud kohta!” Kõige tähtsam selles filosoofias on ettenägelikkuse puudumine. Sest kogu Venemaa poliitika on paljude aastate jooksul rajanenud eeldusel, et gaasi hind püsib igavesti kõrge... Ja kui Venemaal on palju gaasi, siis järelikult on meil alati kaigas võtta. Mitte keegi Kremli ei mõelnud sellele, et suur nõudlus energia järele tekitab varem või hiljem arvukalt pakkumisi. Säärane pakkumine sündiski, ja mitte alternatiivenergia, vaid kildagaasi näol.

Äkki selgus, et põlevkivist on nüüdisaegse tehnoloogiaga hõlbus gaasi toota. Selle hind ei ületa 170 dollarit 1000 kuupmeetri kohta. Äkitselt pörkas Kreml kokku reaalsusega, kus hind USA gaasiturul, mis ületas 700 dollarit 1000 kuupmeetri eest, langes 2009. aasta septembris 70 dollarini 1000 kuupmeetri eest. See hind oli isegi madalam kui gaasi hind Vene siseturul. Kremli jaoks oli täiesti ootamatu, et kildagaasi tootmist alustanud USA osutus järsku suurimaks gaasitootjaks maailmas. Ma lisan kohe, et enne oli USA maailmas Venemaa järel teisel kohal. See tähendab, et kildagaasi tootmine ei muutnud mitte niivõrd gaasitootmise mahtu USA-s, vaid see muutis väga tugevalt hinnapoliitikat. Äkitselt selgus, et Poola, kellega seni tegime, mida tahtsime, võib mõne aasta pärast muutuda gaasi eksportijaks. Seega purunesid vastu karmi majanduslikku reaalsust põrgates kõik need toredad unistused sellest, et gaas osutub Venemaa jaoks võluvõtmekeheks, mille keeramise järel kõik sinust kohe lugu pidama hakkavad. Miks ma õigupoolest nii kaua kirjeldasin olukorda gaasiga? Sest nagu ma juba ütlesin, on see väga tüüpiline sellele filosoofiale, ettekujutusele sellest, milleks üldse on vaja riiki, ja Kremli ettekujutusele enda suurusest.

Teiseks võtmemomendiks on loomulikult – peatun sellel lühidalt – sõda Gruusia, mis on samuti sulifilosoofiale äärmiselt tüüpiline. See korraldati väga sarnaselt NSV Liidu–Soome sõjaga, sest ka NSV Liit kinnitas, et talle tungis kallale Soome. Venemaa väitis aga, et talle tungis kallale Gruusia. Erinevus oli selles, et Putin ei julgenud Thbilisit ära võtta, või vähemasti ei hakanud linna enda

valdusse haarama, kuna kartis rahvusvaheliste organisatsioonide arvamust. Gruusia sõja üks kõige olulisemaid õppetunde oli põhjus, miks see algas. See algas seetõttu, et Putin ei talu Mihheil Saakašvilit. On legend, et ta ei kannata Saakašvilit pärast seda, kui Saakašvili olla nimetanud Putinit pärast viimasega kohtumist Liliputiniks. Ma arvan, et see on pigem legend. Peapõhjus on ikkagi selles, et Saakašvili pole siiski päris demokraatlik liider, vaid pisut Pinochet. Veidi-veidi, kuid siiski Pinochet. Ta kasutas enda kätte koondatud tohutut võimu, et Gruusias reforme läbi viia. Seal on samasugune politsei nagu Eestiski. Ta müüs tõesti ausatel oksjonitel maha riigi varad. See vastandus nii otseselt sellele, mida tegi Venemaal Kreml, et kutsus esile väga tugeva vastuseisu. See on põhjus, miks ma räägin, et Gruusia sõja ajalugu on ka sulifilosoofia ajalugu, sest kogu Venemaa ja Gruusia suhete ajalugu ei anna vastust küsimusele „miks?“. Alguses, kui Saakašvili ei meeldinud Kremlile, tehti temast pornofilm. Küsimus – miks? Kui selle eesmärgiks oli saavutada, et Gruusia ei astuks NATOsse, siis Gruusiat sellega ei hirmutatud.

Hiljem, kui Gruusia võttis kinni neli Vene spiooni, keelas Venemaa ära boržommi müümise ja lõpetas lennureisid sinna. Küsimus – miks? Kui seda tehti selleks, et mõjutada Gruusiat ja panna ta Venemaale alluma, siis saavutati täiesti vastupidine efekt. Enne seda toimus Gruusias rida terroriakte – lasti õhku politseijaoskond Gori rajoonis, hiljem õhati gaasitoru, mille kaudu gaas jõudis Gruusiasse ja pärast öeldi, et seda tegid terroristid. Kuid parandama millegipärast torusid ei kiirustatud. Tekib küsimus – miks? Vastus: et saada rahuldust. Sõda Gruusiaga ei anna samuti vastust küsimusele „miks?“. Kui eesmärgiks oli muuta Gruusia Venemaa osaks, siis jäi sõda lõpetamata. Kreml lõi lihtsalt kartma rahvusvahelist reaktsiooni. Kui eesmärgiks oli saada rahuldust, siis seda vahest saadi, kuid nõustuge, see on sulgi maailmavaade, mitte tõsise riigitegelase oma.

ILJA BAN: Esiteks muidugi kummardus Gruusiale. Tõesti, ütlen isiklikust kogemusest, et altkäemaksu politsei seal tõesti enam ei võta. Ainuke asi, et nende kulutused bensiinile on suurenenud – nad lihtsalt sõidavad ringi sisselülitatud vilkuritega ja näitavad, et politsei on Thbilisis siiski olemas, ja kerivad niimoodi neid kilomeetreid, see tähendab hoiavad rahvast hirmul.

JULIA LATÕNINA: Teil pole päris õigus. Siin ma vaidlen teile vastu. Selgitan, milles asi, eriti just neile, kes pole Thbilisis käinud. Sealne olukord erineb tõesti pisut olukorrast Eestis. Gruusia politsei on praegu eraldatud patrull- ja kriminaalpolitseiks. Kriminaalpolitsei uurib raskeid kriminaalkuritegusid. Aga patrullpolitsei sõidab tõesti, nagu te ütlesite, linnas ringi, andes märku oma kohalolekust. Säärasel patrullmasinal on täita terve hulk ülesandeid. Esiteks on näha, kus ta asub. Ta ei saa kuhugi sõita ja seal siis altkäemaksu võtta. Teiseks uurib ta just neid kuritegusid, mis parajasti toime pannakse. Kui kellelki varastati kott, kui keegi rikkus liiklusreegleid, tegi midagi politsei silme all – kui sellele saab kohe piiri panna, tegeleb sellega patrullpolitsei. Muide, Gruusia siseminister Vano Merabišvili istub just patrullpolitsei hoones ja ta teeb seda sellepärast, et patrullpolitsei on kõigis maades, nii USAs kui Austraalias, kõige korrumpeerunum osa politseist. Patrullpolitseinik saab kõige vähem palka, tal on alati enam ahvatlusi midagi pihta panna, kellelegi virutada, võtta narkomaanilt herooin ja see ise ära tarvitada. Nii et see pole tõsi, et nad lihtsalt kulutavad bensiini. Tegemist on väga tõsise kasvatusmeetmega ja seda teeb ainult patrullpolitsei.

ILJA BAN: Selles võib-olla seisnebki erinevus Euroopa riikidest, kus nädala jooksul ehk politseid tänaval ei kohtagi. Kuid me ei räägi täna siiski Gruusiast. Ainus küsimus, mida ma esitada tahaksin: meile Eestis on täiesti arusaamatu see maagiline paar, see duett Putin-Medvedev. Kas võiksite enne Olegi arvamust ja saali küsimusi öelda, mis on sellest tandemist teada? Mis nende vahel tegelikult toimub?

JULIA LATÕNINA: Vabandage, aga mingit tandemit ei olegi. Venemaal on üks ja ainus tegutsev president, Vladimir Vladimirovitš Putin.

ILJA BAN: Ega te ei eksinud?

JULIA LATÕNINA: Pole oluline, kuidas teda kutsuda, kas või imperaatoriks... Mina nimetaksin teda singulaarseks valijaks, ainuvalijaks. Tema on see inimene, kes valib, kellest saab president. Pole oluline, kes presidendiks saab, kuid välja valib ta ikka Putin. Ongi nagu põhimõtteliselt kõik. Aga Medvedev, kuidas teile nüüd öeldagi...tema on midagi pressisekretäri laadset.

ILJA BAN: Nii et 2012. aasta valimiste kontekstis, järgmise aasta jooksul (*s.o 2011. aastal – toim.*), mis nagu teada, on kõige aktiivsem valimiseelne aasta, mingeid erilisi muudatusi oodata ei ole?

JULIA LATÕNINA: Kordan veel kord, et meil ei tule valimisi, kuna ainsaks valijaks on Vladimir Vladimirovitš.

ILJA BAN: Tänan. Selline oli siis Julia Latõnina arvamus. Oleg, millega nõustud, millega mitte? Või ehk huvitavad sind nüüdis-Venemaa ajaloos teised aspektid?

OLEG KOZLOVSKI: Olen nõus peaaegu kõigega, mida Julia rääkis, pakuksin ehk vaid oma vastuse versioonile küsimusele „miks?“. Ma arvan, et lisaks „rahulduse saamisele“ või „kiirele kerge raha teenimisele“ otsustab palju sisepoliitika, eriti pärast ebaõnnestumisi läänega sõbrunemisel Putini valitsusaja alguses. Mulle tundub, et nad lihtsalt otsustasid n-ö konserveeruda, seades esiplaanile selle üsna absurdse teooria suveräänses demokraatiast. Praegu ei kasutata seda sõnapaari just eriti sageli, kuid sisuliselt jääb ideoloogia rahva jaoks samaks. See ei tähenda, et nad ise seda ideoloogiat usuks, kuid on ette nähtud seda propageerida. Ja sisuliselt on meil demokraatia lihtsalt seetõttu, et me kutsume seda niimoodi, aga kuna suveräänne ei ole meil *de facto* mitte rahvas, vaid Vladimir Putin, siis see, mida tema demokraatiaks nimetab, ongi demokraatia. See ongi väga kontsentreeritud kujul nende ideoloogia sisu.

Ühest küljest kaitseb see igasuguste lääne etteheidete eest – saab öelda, et selline on meie suveräänsus ja teie ärge toppige oma nina meie demokraatiakäsitlusse. Ja täpselt samamoodi reageeritakse intelligentsi, igasuguste mässavate või rahulolematute kihtide rahulolematusele, öeldes, et te ei mõista, meil on Vladimir Vladimirovitš, kelle valis enamik, või siis teda usaldab enamik ja sellepärast ongi meil demokraatia. Siin pole midagi originaalset, nad ei leiutanud jalgratast ega üritanud mõelda välja mingit uut lähenemist sisepoliitiliste probleemide lahendamisele. Nad leiavad lihtsalt sel moel kõigele, mis nende võimu ohustab, väga lihtsa ja nende vaatepunktist ilusa vastuse. Just seepärast toimusidki minu meelest need kampaaniad, mida arendati just nimelt kampaaniatena eri maade vastu. Algul Ukraina, pärast oranži revolutsiooni, hiljem Poola, Eesti, Gruusia, Suurbritannia ja siis jälle

Gruusia vastu. Esiteks tuleb alati osutada mingi vaenlase peale, sest sellega saab põhjendada mingisuguseid ebaõnnestumisi, kuigi ega muidugi venemaalast säärase vaenlastega nagu Eesti või Gruusia väga ei veena, nagu ei tee ka selgeks, miks meil kõik nii halvasti on. Loomulikult käib sellega kaasas ka seletus, et nende selja taga seisavad nii USA kui kogu lää. Teiseks luuakse hüsteeria riigi sees, sellesse lülituvad nii meedia kui diplomaadid, ka kõikvõimalikud „našistid” (*suurima Kremli-meelse noorteliikumise Naši liikmed – toim.*). Selle hüsteeria eesmärgiks ongi hüsteeria ise. Lihtsalt tõmmata endile inimeste tähelepanu, et nood jälgiksid toimuvat ja arutaksid just seda, aga mitte mingeid reaalseid probleeme. Mulle näib, et ratsionaalne selgitus nende käitumisele on siiski olemas. Kahtlemata pole riigi huvide vaatevinklist jamingi pikemaajalise programmi mõistes, sellel kõigel mingit mõtet. Siin on Julia täielik õigus. Nad ei mõtle pikaajalise programmi peale. Nad leiavad, et istume oma kohal, kaua saab, ja hoiame end kõikvõimalike vahenditega võimul. Aga pärast meid tulgu või veeuputus.

ILJA BAN: Oleg, ma tuletan publikule meelde, et sa oled üks Solidaarsuse (*ühendab Venemaa mittedüsteemseid opositsiooniliikumisi – toim.*) liidreid, oled osalenud mitmes protestiaktsioonis, sealjuures pole sind kinni peetud mitte ainult Moskvast ja Venemaal, vaid ka Valgevenes, Minskis. Ütle, mis praegu Moskva ja Minski vahel toimub? Kas säärane järsk suhete halvenemine ja tegelikult mõlemapoolne telesõja seisukord on pöördumatu protsess või siiski midagi muutub?

OLEG KOZLOVSKI: Ei, ma ei arva, et see on pöördumatu. Need asjad algavad ja lõppevad mingitest objektiivsetest põhjustest täiesti sõltumatult.

ILJA BAN: Aga valimised?

OLEG KOZLOVSKI: Valgevene valimised on veel lõbusam nähtus kui Venemaa omad. Sellesse ei ole vaja nii väga tõsiselt suhtuda, kuigi...

JULIA LATÕNINA: Seal on samuti singulaarne valija.

OLEG KOZLOVSKI: Täiesti õige. Ütleme, et lähivad kaks diktaatorit omavahel kaklema. Kumbki neist tahab omada maksimaalset poliitilist ja majan-

duslikku võimu. Põhimõtteliselt on selles ehk isegi rohkem head kui halba, sest selle „riiu” käigus hakkavad nad teineteise kohta midagi ka ausalt välja ütleva. Kuna Valgevenes vaadatakse Venemaa telekanaleid ja Venemaal saadakse kuidagi teada, mis Valgevenes toimub, arvan mina, et meie riikide ühiskondadele on sellest ainult kasu. Aga täpselt samamoodi võivad nad mingil hetkel ka milleski kokku leppida, keegi on sunnitud järeleandmisi tegema ja valijate arvamust nad muidugi küsima ei hakka.

ILJA BAN: Oleg ja Julia, võib-olla see üllatab teid, aga isegi Eestis on võimalik näha paari Valgevene kanalit, mida pidevalt transleeritakse. Niisiis, kallid külalised, teil on ainulaadne võimalus esitada küsimusi mis tahes teemal. Me pole veel arutanud, mis Moskvast toimub. Esimene küsimus on meil olemas, esimesest reast. Olge julgemad – kõik küsimused on teretulnud.

KARMO TÕÜR, Tartu Ülikoolist: Läänes valitseb arvamus, et Venemaa on läinud läänega sõbrunemise teele. Kuidas teile Moskvast vaadates tundub, kas sellist lähenemist üldse on ja kui, siis milleks seda tehakse?

JULIA LATÕNINA: Venemaa pole läinud mitte Euroopaga sõbrunemise, vaid Euroopa äraostmise teed. Putin valis strateegilise liini, mis seisneb selles, et Venemaa hakkab Euroopaga sõbrustama, Venemaa hakkab Euroopasse raha sisse panema, mis on Euroopale kahtlemata kasulik, seda enam, et Venemaa hakkab lapsi Euroopasse õppima saatma, seal kinnisvara ostma. Peale selle on Venemaa Euroopale suureks turuks, eelkõige just Saksamaale. Ning nõustagem, et Saksamaa on teoreetiliselt huvitatud, et Venemaa jääks turuks; talle pole vaja mingit Vene kõrgtehnoloogiliste kaupade konkurentsi. Ma ei väida, et sellele pööratakse tõsist tähelepanu, kuid ma pean silmas, et eriti Saksamaad ja tervet Euroopat rahuldab täielikult asjade selline seis, kuna Putini Venemaa erineb Stalini Venemaast selle poolest, et ta pole mitte mingil juhul totalitaarne režiim. Totalitaarne režiim saadab Euroopasse tankid, aga Putini Venemaa saadab Euroopasse raha. Putini režiim ei kujuta Euroopale mingit ohtu, kuna on selge: mida Venemaa ka ei karjuks, ei soorita ta iial tuumarünnakut pangale, kus hoiab oma raha.

Sellega seoses tekib kaks küsimust. Esiteks, miks peaks Euroopa õigupoolest Venemaaga võitlema, kui Venemaa on igas suhtes Euroopale meele

järele? Venemaa kujutab endast ohtu ainult oma kodanikele, mitte aga Euroopale. Ja selles on Putini režiimi peamine erinevus eelnevatest. Väike-si riike, kellel pole vedanud, nagu Eesti või Gruusia, ohustab ta ka, aga ma ei usu, et Saksamaa liidukantsler Angela Merkel valutab pead Eesti pärast. Ma lisaksin veel, et Euroopa võitis siiski III maailmasõja kommunismi vastu, kuid kaotas IV maailmasõja omaenda bürokraatiale ja kaotab praegu aktiivselt edasi. Aga bürokraatia allub oma olemuselt kergelt mõjutustele ja isegi korruptsioonile. Mihhail Borissovitš Hodorkovski (*mõisteti 2010. aasta lõpus teist korda pikaks ajaks vangi – toim.*) ütles väga hästi, et üks kaupu, mida Venemaa praegu Euroopasse ekspordib, on korruptsioon.

ILJA BAN: Täna vastuse eest. Muide, selle kohtuprotsessi kohta (*peab silmas protsessi Hodorkovski üle – toim.*), mis praegu on käimas ja lõppemas, arvavad paljud eksperdid, et see on lakmuspaberiks, mis näitab, kas Dmitri Medvedevil on oma arvamus või ei ole. Kas määratakse karm kohtuotsus...

JULIA LATÕNINA: Üks sekund... Kas te arvate, et Hodorkovski lastakse välja?

OLEG KOZLOVSKI: Ei, välja ei lasta. Pigem – kas määratakse uus karistusae? Selles on küsimus.

JULIA LATÕNINA: Vaadake, Hodorkovski protsess kui lakmuspaber on väga kurb lugu, kuna see pole enam uudis. Kõik teavad, millega see lõpeb. Kas antakse 12 või 14 aastat... Kuni Putin on võimul, on Hodorkovski vanglas. See on väga kurb, sest kuidas nende uudistega oligi? Kui koer hammustas inimest, pole see uudis, kui aga inimene hammustas koera, siis see on uudis. Kui Hodorkovski välja lastakse, oleks see uudis. Muidu on aga nii, et mingit uudist ei tule.

MALL HELLAM, Avatud Eesti Fond: Mul on küsimus nii Juliale kui Olegile – kuidas te suhtute Euroopa Liidu ja Venemaa vahelise viisarežiimi liberaliseerimisse?

OLEG KOZLOVSKI: Ütlen lühidalt oma arvamuse. Mina ei usu, et see oleks lähemas tulevikus võimalik. Vähemalt mitte nii kaua, kuni Venemaal on prae-

gune olukord. Asi pole ehk mitte niivõrd poliitikas, kuivõrd demograafilises ja sotsiaalses situatsioonis. Kuni Venemaal on avatud piir Kesk-Aasiaga, oleks põhimõtteliselt tegu avatud viisavaba režiimiga Tadžikistanist Prantsusmaani. Mulle tundub, et eurooplased ise vaevalt seda väga tahaksid.

Oleg Kozlovski

JULIA LATÕNINA: Ma rääkisin juba sulipsühholoogiast või ütleme, et bandiidipsühholoogiast. Üks selle iseloomulikke jooni seisneb selles, et pidevalt luuakse probleeme. Suurriigid lahendavad probleeme, aga huligaanid loovad neid. Venemaa rahvusvaheline käitumine seisneb sageli probleemide loomises. Heaks näiteks ongi siin just Euroopa viisad ja läbirääkimised maailma kaubandusorganisatsiooni WTOsse astumise üle. Me ei suuda Moskvast mitte kuidagi määratleda oma suhtumist WTOsse. Kord ütleme, et neetud lääs takistab meil WTOsse astumast, pärast teatame, et neetud lääs tahab meid ajada WTOsse, et hävitada meie majandust. Regulaarselt, kord kolme kuu tagant need positsioonid muutuvad ja mitte kuidagi ei suudeta jääda mingi lõpliku variandi juurde, mida see neetud lääs siis teha kavatseb, aga kõigile on arusaadav, et ta tahab teha midagi halba. Euroopa Liiduga on täpselt sama lugu. Selle asemel et läbirääkimisi pidada, tehakse ühel heal päeval avaldus – aga miks nad pole siiani piire avanud? Kõige lihtsam vastuküsimus oleks: miks nõuab Venemaa siiani välismaalaste registreerimist?

ILJA BAN: Kas Venemaal selles küsimuses vastust ei ole?

JULIA LATÕNINA: Mõistate, kõik paranemised toimuvad ühepoolses korras. Kui inimene tahab midagi paremaks teha, teeb ta seda ühepoolses korras. Näiteks jätab ära registreerimise või muudab ära viisa Euroliidu liikmesriigi kodanikule. Las Venemaa muudab ära viisa ELi kodanikele ja vaatame, kui kaua EL pärast seda vastu peab.

VASSILI DOLGPOLOV: Teile ei mahu pähe sõda Gruusiaga. Kuid see on see, millest unistab iga tegevpoliitik. Näiteks Margaret Thatcher ja Falklandi sõda – lugege tema memuaare: „Olin õnnelik, kui see põhjus tekkis.” Iga poliitik unistab väikesest võidukast sõjast. See tõstab tema ja ta maa reitingut. See on poliitika normaalne tööriist – väike võidukas sõda.

ILJA BAN: Kahjuks kannatavad sel puhul aga tavalised inimesed.

JULIA LATÕNINA: Mina olen selles mõttes absoluutselt amoraalne poliitik: kui sõda on kasulik, siis miks ka mitte! Ma lihtsalt ei näe, milles seisnes Venemaa kasu selles sõjas või näiteks pronksõduri loos. Ma mõistan, et 14. või 15. sajandil oli poliitika korraldatud umbes nii – kuningas võttis ära tüki

maad ja see tõepoolest aitas kaasa tema kuningriigi laienemisele ja õitsengule. Kuid tsiviliseeritud nüüdismaailmas on sõda enamasti juba ammu selline, et kui sõtta sattuda, kaaluvad miinused, mis sinu riik saab, plussid üles. Näiteks Hiina, mis pole eriti demokraatlik maa, võiks oma praegusel arengutasemel igal juhul kergelt vallutada Taiwani. Sellest hoolimata ta seda ei tee, vaatamata sellele, et Hiinal on sisemise ideoloogia põhjal selleks palju enam põhjusi kui Venemaal Gruusia suhtes. Säärase käitumise põhjused on puhtalt majanduslikud. Kui Hiina kasutab vägivalda, kaotab ta rohkem, kui võidab. Sõda Falklandi saartel ei tekitanud Suurbritannia imagole kahju, ei toonud erilist kahju Inglismaa majandusele. Sõda Gruusiaga pehmelt öeldes ei aidanud Venemaad millegagi, ei riigisiselt ega -väliselt.

ARTUR TSURBAKOV: Küsimus mõlemale külalisele. Kas Venemaal on tõesti kõik nii halvasti? Ehk on midagi ka hästi? Kas kosmosetehnikas või kas või mõned muusikud...

JULIA LATÕNINA: Ma arvan, et Venemaal on tekkinud kaunis hea määndžeride ja omanike keskklass. Nad ei ole kõige suuremad omanikud, kuid see keskklass annab endale väga hästi aru sellest, mis toimub Venemaal. Nad ei loo mingeid illusioone, kuna äri tugineb üldse väga harva illusioonidele. Need inimesed ei ole vähimalgi määral poliitiliselt aktiivsed, sest nende eesmärk on kasumit teenida, mitte tänavatel välja astuda. Kuid need inimesed kujutavad endast seda haritud ja valgustatud ühiskonnaklassi, kelle najal riik edasi liigub. Teine asi on see, et nüüdis-Venemaal levib üha enam internet. Algul tundus see uskumatu, kuid ühel hetkel suutis internet hakata edastama uudiseid ja muutus televisiooni konkurendiks. Asi on selles, et niipea, kui Kreml võimu enda kätte haaras, võttis ta enda kätte ka televisiooni ja monopoliseeris uudiste genereerimise. Meie kõik Ehho Moskvõs ja Novaja Gazetas osutusime üksnes kommentaatoriteks. Kui veel näiteks mõned aastad tagasi oleks Putin sõitnud kollase Lada Kalinaga Kaug-Idas ringi, oleks uudiseks olnud, et Putin sõitis rahvaautoga, aga õel Julia Latõnina oleks Ehho Moskvõs kommenteerinud, et seal pole ju teid, et seal tapetakse inimesi tee peal jne. Praegu aga juhtus nii, et inimesed (nime tagem neid „Diversantide klubiks”) sõitsid ja filmisid kogu Putini reisi üles. Panid selle netti ja selgus, et seal oli mitukümmend autot, mis sõitsid mööda

täiesti tühja teed. Kõik olid välismaised autod. Kollaseid Ladasid oli tervelt kolm. Ja see oli uudiseks.

Loomulikult ei näinud seda nii palju inimesi, kui on publikut Venemaa Esimesel kanalil, kuid siiski polnud see kommentaar, vaid uudis. Need on põhimõtteliselt kaks täiesti erinevat informatsiooni liiki. Me näeme, et interneti levik ja kasutamine on Venemaal saavutanud sellise ulatuse, et see on muutnud olukorda kvalitatiivselt. Me võime võimu jälgida kõiges. Veel mõned aastad tagasi ei ületanud kõrgete ametnike või miilitsate põhjustatud surmad teedel uudiskünnist, seda ei pannud keegi lihtsalt tähelegi. Praegu kutsub iga selline õnnetus esile aga väga tugeva ühiskondliku reaktsiooni, seda just tänu internetile. Selles mõttes meenutab olukord 1980ndate lõppu, kui Nõukogude Liidu krahhi oli esile kutsunud paljuski uute, paremat infoleviskut võimaldavate tehniliste vahendite ilmumise tõttu. Ma arvan, et Putini režiim on stabiilne ja ma ei usu, et miski võiks teda lähemal ajal raputada. Kuid tundub, et internet on üks selliseid jõude.

ILJA BAN: Vabandage, et esitan isikliku küsimuse, aga millised on kõige populaarsemad koduleheküljed, mille Julia Latõnina hommikuti avab?

JULIA LATÕNINA: Eelkõige uudisteportaalid. Muide, seegi on Vene interneti fenomen. Kui maailmas lähevad inimesed internetti, siis siirduvad nad enamasti CNNi portaali või Washingtoni Posti omasse, et näha, mis on maailmas uudist. Venemaal on oma sõltumatud koduleheküljed, nagu Newsru.com, Gazeta.ru, mingil määral ka Grani.ru, kuigi see on rohkem selline dissidentlik kodulehekülg. Ennekõike Newsru.com, Echo.msk.ru. Raadiojaama Ehho Moskvõ kodulehekülg on muutunud iseseisvaks massimeediavahendiks, mis erineb tugevalt raadiost endast. See tähendab, et raadio baasil on loodud mingi teine meediaruum ja taoline fenomen erineb tugevalt sellest, mis läänes toimub.

ILJA BAN: Mis on kõige meeldivam Venemaal Oleg Kozlovski jaoks?

OLEG KOZLOVSKI: Ma märgiksin ära selle, et meil hakkab sündima kodanikuühiskond, praegu veel põhiliselt üsna hajusate initsiatiividena, mis on samuti väga tihedalt seotud internetiga. Enamjaolt leiavad inimesed üksteist,

koordineerivad, koguvad pooldajaid interneti abil. Me olemegi täheldanud, et mõne viimase aasta jooksul on toimunud mitmeid, sealjuures päris õnnestunud kampaaniaid, mis kas sündisid internetis või siis toimusid täielikult internetis. Enamasti polnud need poliitilised, kuid nende loojateks olid täiesti tavalised inimesed, kes veel mõne aasta eest olid selles mõttes täiesti passiivsed. Näiteks siniste vilkurite vastane kampaania. Neile, kes ei tea – on inimesed, kes protesteerivad siniste vilkurite vastu Vene ametnike autodel. Seegi kampaania sündis internetis, arenes internetis, kuigi need inimesed lähevad ka tänavale. Enamikus ei ole nad kuidagi seotud ühegi partei, liikumise ja organisatsiooniga. Lihtsalt mingil hetkel saavutas rahulolematuse nende inimeste jaoks ilmselt mingi kriitilise massi ja nad otsustasid hakata arendama aktiivset kodaniku-tegevust. Ja vaat selliseid initsiatiive on üha enam. Viimase kahe aasta jooksul on näiteks Vene blogides mitu korda suurenenud väljendi „protestiaktsioon” kasutamine. Seda näeb graafikutest, mida paneb kokku Yandex.ru. Kuigi riigi tasemel on endiselt kõik kinni müüritud, hakkab ühiskond vaatamata sellele siiski ärkama.

ILJA BAN: Kui tõhusad sellised aktsioonid üldse on? Hiljuti, kui võideldi selle vastu, et autosid pargitakse Moskvast varesti, tekkis sellele ka teine varjund – mõned autod olevat justkui kleebistega ära rikutud...

JULIA LATÕNINA: See oli „našistide“ aktsioon.

OLEG KOZLOVSKI: Asi pole isegi selles, et korraldasid „našistid”. See oli nende meelest samuti viga, ei toimunud õigesti.

ILJA BAN: Kas keegi palus selle pärast vabandust?

OLEG KOZLOVSKI: Loomulikult mitte. Nemad nüüd kellegi ees vabandavad! Ma arvan, et nad ootavad vabandusi nende autode omanikelt. Aga see on taktika küsimus. Juhtub, et täiesti normaalsed kodanikualgatuslikud organisatsioonid, mis altpoolt üles kerkivad, tegutsevad samuti täiesti ebaõigesti. Kogemus tekib samuti aja jooksul.

VALDO PADDAR, Eesti Vabaduspartei: Mul oleks küsimus Sobtšaki-aegse Putini ja Putini hilisema perioodi kohta. 1990ndate algul jaotati Venemaa suh-

teliselt täpsete piirjoontega arengukeskusteks. Loodepiirkond oli Sankt-Peterburg ja Leningradi oblast. Nižni Novgorod sai endale väga hea ja suurepärase stardiplatvormi ning samamoodi oli tunda, et Moskva hakkab ära andma või jaotama Venemaad, et saavutada teatud valmisolek nii majanduslikuks kui ka kultuuriliseks läbikäimiseks Euroopaga. Mis on tänaseks saanud nendest teistest arenguregioonidest ja kas ei ole Venemaal märgata teatavat mõttejoone tõmbamist siin- ja sealpool Uuralit toimuva vahele?

Ilja Ban, Julia Latõnina, Oleg Kozlovski

OLEG KOZLOVSKI: Nagu ma tõlkest mõistsin, küsiti, kas praegu tõmbub Venemaa Euroopa-osa Euroopa poole ja vastavalt siis Uurali-tagune Hiina või ida poole. Arvan, et Julia vastab sellele küsimusele minust paremini. Minu meelest midugi selline erisus eksisteerib. Hiina mõju Kaug-Idale ja Siberile on väga suur, see kasvab ja lõppu pole näha.

ILJA BAN: Milles see konkreetset väljendub?

OLEG KOZLOVSKI: See väljendub nii majanduslikus kui ka demograafilises ekspansioonis, mingis mõttes isegi poliitilises.

ILJA BAN: See tähendab, et hiinlaste kogukond Irkutskis kasvab?

OLEG KOZLOVSKI: Nii palju, kui mulle on teada, siis jah. Loomulikult teeb see kohalikele muret, kuid riigi tasandil pööratakse sellele harva tähelepanu. Me näeme, et praegu suhtuvad nii Putin kui Medvedev sellesse üsna lojaalselt. Venemaa Euroopa-osas on see kahtlemata vähem märgatav, suurem mõju on siin ilmselt Euroopal, kuigi see pole vist võrdne mõjuga, mida Hiina avaldab Kaug-Idale.

JULIA LATÕNINA: Ei, mina ei arva, et see nii oleks. Kui Peterburi elanik sõidab puhkepäeviti Soome, aga Blagoveštzenski elanik sõidab Heihesse, kuna teisel pool jõge on Heilongjiangi provints, siis see ei tähenda, et ühtesid tõmbab Euroopasse, teisi aga Hiinasse. Venemaal on üks kardinaalne probleem, mis on just Putini ajal väga teravnenud. See seisneb selles, et kui kõik otsused võetakse vastu Moskvas ja kui kõige väärtuslikum dokument on presidendi määrus, siis võetaksegi kõik otsused vastu Moskvas, kõik inimesed sõidavad sinna ning regioonid surevad lihtsalt välja. Venemaal on see väga eredalt näha näiteks liiklusummikute suuruselt, mis Moskvas moodustuvad, kuna kõik on lihtsalt füüsiliselt sinna kokku sõitnud. Ja näeme ka sellest, mil määral elanikud muudest piirkondadest kaovad. Näiteks Irkutskis on elanike arv, kui ma nüüd ei eksi, viimastel aastatel vähenenud kolmandiku võrra. Sama tempoga tühjeneb Vladivostok. (*Ametlik statistika neid väiteid ei kinnita. – toim.*) See on väga tõsine probleem.

Ma tean, et Putin kardab paaniliselt Hiinat, talle tuuakse aeg-ajalt lauale dokumente, mis väidavad, et Hiina neelab kõik alla, ning üldiselt võib see praeguse poliitika juures ka täiesti juhtuda. Küsimus pole mitte hiinlaste majanduslikus ekspansioonis, vaid selles, et geopoliitika ei talu tühjust. Kui Habarovskis või Baikali taga või Primorjes riiki ei ole – aga Vene riiki seal ei ole, vaid on korrumppeerunud politsei, mingid „sulivennad”, kuberner on samuti nende „vennaste” hulgas, Putin kollasel Ladal ringi sõitmas -, siis see kokku ei anna riiki. Need on teisejärgulised sootunnused. Kui seal aga riiki pole, siis mingisugune riik ilmub sinna ikka. Kaardile vaadates võib näha, et see riik ei saa olla Tšiili.

Plussiks on see, et Hiina vaevalt et sõandab alustada sõjalist aktsiooni, vähemasti senikaua, kuni pole Taiwaniga lõpetanud. Sõjaline ekspansioon oleks talle miinuseks majanduse arendamisel. Pealegi on tegu põhjapiirkonnaga,

kus hiinlastel pole just eriti soe. Miinuseks on see, et eksisteerib terve rida mittesõjalisi sissetungi ja koloniseerimise võimalusi. Põhimõtteliselt toimus täpselt sama 20. sajandi algul Venemaa ja Hiina vahel, kui Venemaa ehitas Ida-Hiina raudteed. Seda tehes ei hammustanud Venemaa Hiina territooriumist tükki, kuid *de facto* oli see Venemaa. On väga kerge ette kujutada olukorda, kus need regioonid muutuvad Hiinale kasulike maavarade kaevanduskohaks, kuid sealjuures ei ole *de jure* Hiina. Kahjuks on see fakt, mis on seotud mentaliteediga – et Hiina ametnikud mõtlevad aastatuhandetes, aga Putini omad dollarites. See on oluline kvalitatiivne erinevus mõtlemises.

LILIA SOKOLINSKAJA: Jälgin tähelepanelikult internetist Venemaa sündmusi jätkuna oma eelnevale professionaalsele tegevusele. Mulle näib, et Venemaal võib täheldada teatud uusi nähtusi, kas või viimaste andmete põhjal, mis puudutavad toetust kahemehevalitsusele. Praktiliselt on toetus juba võrdustunud. Samal ajal tekib väga kummaline olukord Venemaa välispoliitiliste aktsioonide või riigisiseste suundumustega. Kui Euroopa ja NATOga pisut mängitakse, siis presidendi sõit Kunaširi (*Üks Venemaale kuuluvatest Kuriili saartest, mida Jaapan peab enda omaks. – toim.*) pole minek Klondike'i, vaid väljakutse idapoolsetele riikidele, kellega Venemaa tahaks või peaks omama kontakte. Ja samal ajal ilmuvad internetis reaktsioonid – keegi ütleb, miks ta sinna üldse sõitis, mis ta sealt otsib, ja teine räägib, et nendele fašistidele tuleb koht kätte näidata.

ILJA BAN: Tõde on aga nagu alati kusagil keskel?

JULIA LATÕNINA: Ei, tõde ei ole alati kusagil keskel. Arvan, et fašistidele koha kättenäitamise võib rahulikult kanda veebibrigaadide tegevuse arvele. See tähendab, et on võimalik, et keegi võib nii küll mõelda, kuid see ei ole populaarne seisukoht. Kordan veel kord, et Medvedev ei võta vastu otsuseid, seda enam iseseisvaid. Need otsused võtab tema eest vastu Putin ja ma arvan, et Kunaširi sõidu eesmärgiks oli Medvedevi tugev välispoliitiline alandamine. Ma ei usu, et Putini ja Medvedevi vahel valitseks mingigi poliitiline konflikt. Inimese ja tema marioneti vahel ei saa valitseda poliitilist konflikti. Aga seal on ilmselt mingi psühholoogiline konflikt, mis seisneb selles, et marionetile on kohati väga solvav see, et teda ei peeta inimeseks. Inimesele on aga vastupidi, vahel väga ärritav see, kui

kerkib küsimus, et marionett on inimene. See on puhas psühholoogia. Ma arvan, et see oli just nimelt ennetav aktsioon ja mõeldud selleks, et igasugused lääne liidrid, nagu Obama või Merkel, ei arvaks, et Medvedevit nii väga toetada tasub. Aga aeg-ajalt, kui Euroopal tekivad ses suhtes illusioonid, peab Medvedev midagi sellist tegema. Kas siis seisma mustas särkis ja andma edasi läkituse Viktor Juštšenkole või sõitma Kunaširi. Hiljaaegu vallandati Juri Lužkov (*Moskva endine linnapea – toim.*). Mõned idioodid arvasid, et selle otsuse võttis vastu Medvedev. Oli kerge ennustada, et sellele järgnevad uued Medvedevi aparaadisisesed alandamise aktid. Esimeseks selliseks suureks alanduseks sai Putinile läbinisti ustava Sergei Sobjanini ametisse määramine (*Sobjaninist sai Moskva uus linnapea, ta töötas kaua Putini lähima kaastöötajana Kremli ja valitsuses. – toim.*). Veel enam, tol hetkel oli kerge ennustada, et määratakse just nimelt tema, sest ajal, kui Medvedev justkui kirjutas alla Lužkovi vallandamisele, puhkasid Sobjanin ja Putin koos Tõvas. Selge see, kes linnapeaks määratakse!

ILJA BAN: Ehk oli see kokkusattumus.

JULIA LATÕNINA: Ja-jah, ja tellis kukkus kaks korda pähe... Ma arvan, et teiseks sääraseks alanduseks sai just nimelt see sõit Kunaširi. Mul on isegi tugevad kahtlused, et Medvedev püüdis seda tegelikult vältida, sest esimesel korral hiilis ta kõrvale. Aga ei, saadeti teist korda.

IVAR RAIG, Tallinna Ülikool: Küsimus Moskva mõjusõdade kontekstis Venemaa poolt initsieeritud majandusfoorumi ehk koostööorganisatsiooni BRIC kohta, see on siis Brasiilia, India, Hiina ja Venemaa. Kas Venemaa poolt vaadatuna see BRIC on ka alternatiiviks Euroopa Liidule ja näiteks WTO-le või üldse, mida see initsiatiiv siis Moskva mõjusõdade kontekstis võiks tähendada? BRICi esimene tippkohtumine ju teatavasti korraldati Jekaterinburgis 2009. aastal ja Eestis sellest eriti midagi ei teata. Ja teiseks, selle sama BRICi kontekstis, kuivõrd tõsine on Venemaa soov teha rubla konverteeritavaks või siis ka mingisugune muu valuuta, Hiina valuuta, sest vahepeal selline ambitsioon Venemaal ka oli – et dollari ja euro kõrval oleks Vene raha.

David Vseiov

JULIA LATÕNINA: Minu arust BRICi enam ei eksisteeri. See on väga hästi näha kriisijärgsete suhete dünaamikas. On India ja Hiina, kes lähevad edasi, on Brasiilia, kes käitub kord nii, kord naa. Ja on Venemaa, kes hakkas BRICi riikide hulgast välja langema. See tähendab, et BRIC on hakanud lagunema. Tegemist on nelja pärast 1992. aastat tekkinud kiiresti areneva majanduse liigiteluga ja pole enam lihtsalt kehtiv ega pole klassifitseerimisel mugav vahend.

Mis puudutab aga konverteeritavat Vene rubla, siis pole esiteks ka Hiina jüaan konverteeritav – seda püüab USA Hiinale aeg-ajalt nina peale visata. Ma ei saa öelda, et ta oleks täielikult konverteerimatu, loomulikult on olemas skeemid Hiina jüaani investeerimise kohta, mida iga pankur hästi teab, kuid üldiselt meie jüaani ei osta - kuigi tahaks. Kui me seda ostaks, oleks jüaani kurss arvatavasti 20 protsenti kõrgem. See on see, mida USA kogu aeg taga nutab. Venemaa jutustab aeg-ajalt mingeid muinasjutte rahvusvahelise finantskeskuse loomisest Venemaale ja rubla muutumisest dollari alternatiiviks, kuid mulle näib, et ei Vene rubla ega Iraani raha – ma ei tea, mis neil seal Iraanis on – ega ka mitte Venezuela peeso, juhul kui neil on peeso (*Venezuela käibiv rahaühik on bolivar – toim.*), ei ähvarda maailma alternatiivse rahvusvahelise valuutana. Jüaan – see on tõsine küsimus, aga rubla mitte eriti.

HEIKKI AHONEN, Okupatsioonide Muuseumist: Mulle kui tavainimesele tundub, et praegune situatsioon meenutab Venemaad enne 1912. aastat. Näen autokraatset valitsust, praktiliselt riigikirikut, hajutatud opositsiooni. Küsin, et kui see on tõsi, siis kes on järgmised bolševikud?

JULIA LATÕNINA: Teate, minu meelest on see väga ebaõige võrdlus. Võrdlusi võib teha muidugi mitmeid, mina näiteks võrdleksin 1913. aasta Venemaad Jeltsini Venemaaga. Venemaa majandus kasvas enne 1913 väga kiiresti, kaheksa protsenti aastas. Maailmas polnud põhimõtteliselt majandust, mida oleks võinud sellega võrrelda, see oli võrreldav Rootsi ja Ameerika omaga. 50 aasta jooksul suurenes terase tootmine minu meelest 8000 korda. Väga kiires tempos kasvas ka haritus, sotsiaalne mobiilsus oli suur. Poleks toimunud sotsialistlikku revolutsiooni, oleks Venemaast kahtlemata võinud saada kui mitte uus USA, siis ikkagi väga väärikas maa.

Selles mõttes arenes ka Jeltsini Venemaa õiges suunas. Tal oli palju puudusi, kuid ta arenes õiges suunas. Kui praegust Putini Venemaad millegagi võrrelda, siis kahtlemata Brežnevi ajaga. Täielik stagnatsioonijastu, kus kõik saavad ühelt poolt aru võimu täielikust variserlikkusest, kuid keegi ei võta võimu tõsiselt, alt kuni ülespoole välja. Kõige kõrgemad riigiametnikud ja valitsusele kõige lähemal seisvad ärimed naeravad võimu üle täiesti avalikult. Naeravad avalikult niinimetatud moderniseerimispüüete üle, projekti üle luua riigi rahadega Skolkovo (*Medvedevi algatus luua Venemaal oma Silicon Valley – toim.*),

Medvedevi järjekordse hüüde üle: „Varsti teen ma midagi ära!“. Samal ajal ei võitle keegi sellega tõsiselt, kuna kõik saavad aru, et see on kasutu. Nii nagu Brežnevi režiim, kukub ka see kas ise kokku või siis kestab nii kaua, kuni kokku kukub. Aga 1913. aasta Venemaaga ei näe ma õrnamatki paralleeli.

ILJA BAN: Küsimus teile kui moskvalastele. Kas liiklusummikute probleemi on võimalik lahendada?

JULIA LATÕNINA: Kõike on võimalik lahendada, kuid seda on väga keeruline teha.

ILJA BAN: Kas on konkreetseid ettepanekuid, kas Moskva elanikud arutlevad selle küsimuse üle?

OLEG KOZLOVSKI: Sellel, mille üle Moskva elanikud arutlevad, on kahjuks vähe seost sellega, mida tegelikult tegema hakatakse. On palju ettepanekuid, mis algavad alternatiivset liiki teede ehitamisest. Ja teedest teede kohal. Pakutakse ka transpordipiiranguid kesklinnas; pakutakse, et tuleks täiustada ühistransporti. Paljutki, mida veel pakutakse, kuid ma ei usu, et keegi seda teoks tegema hakkab! Alati on palju kasulikumu ehitada veel üks kaubanduskeskus.

JULIA LATÕNINA: Moskva liiklusummikud on muidugi väga hea lugu. Transport on suurepärane ühiskonna analoog. Moskval on mitu probleemide kihti. Muide, üks selline eksisteerib teoreetiliselt ka Tallinnas. See on kesk-aegse linna ülesehitus, halb seotus teedevõrguga. Linn pole ehitatud nii nagu New York, kus teedevõrk on maksimaalselt seotud. Linnas on ringteed ja neisse suubuvad radiaalsed teed, mis on põhimõtteliselt halb.

Teine asi on Venemaa enda ülesehitus, kus kõik sõidavad mingil põhjusel Moskvast läbi. Need on ajaloolised probleemid, millega on liitunud Nõukogude Liidu probleem, mis seisneb selles, et ajaloolise keskuse ümber ehitati 19. sajandi lõpul, 20. sajandi algul tööstustsoon, mis ei kadunud kuskile, nagu see toimus kõigis Euroopa linnades majandusarengu tulemusena. Nende tööstustsoonide taha ehitati Nõukogude Liidus magalaid. Vastavalt sellele muutus transport logistiliselt väga keerukaks. Seda enam, et nõukogu-

de ajastu ei näinud ette isikliku auto olemasolu isegi puhtalt idee tasandil. Kolmas probleem tekkis juba Putini ajal, täpsemalt Lužkovi ajal ei, just Putini ajal – ja on seotud sellega, et kõik otsused võetakse vastu Moskvas ning selle tõttu sõidavadki kõik sinna kokku.

Neljas probleem on seotud otseselt korrupsiooniga, sest Lužkov demonstree-
ris väga eredalt eespool mainitud španismi teooriat. Tema ettekujutuses pol-
nud linn mitte terviklik ruum, mida on vaja planeerida, vaid linn, mis koosnes
ruutmeetritest, mida võib müüa ehituste alla. Lužkovi linnaehituslikud põhi-
mõtted tegid ära isegi Itaalia maffiale nn Napoli paljaksriisumise aegadest.
Kui keegi ei tea, siis selgituseks – kui 1960. aastatel andis Itaalia riik raha
Napoli väljaehitamiseks, aitas see teist korda muuta Itaalia maffia elujõuli-
seks. Protsessi nimetati „Napoli paljaksröövimiseks”. Kuid isegi tol ajal kehtis
põhimõte – mitte ehitada maju tee peale ette. Lužkov rikkus isegi seda print-
siipi, sest tema ettekujutuses oli vaba maapind Moskvas mõttetut, eriti maa
all, kui sinna ei saanud ehitada kaubanduskompleksi sadadesse tuhandettesse
ruutmeetritesse ulatava pindalaga.

Võib arvata, millist koormust lisab transpordile linna keskel asuv maa-alune
kaubanduskompleks, kuhu inimesed pargivad seoses sellega autosid, ning mis
sealjuures toimub liiklusega! Minu meelest on sellega kaasnenum eriti jube-
daid juhtumeid. Näiteks kaks miljardit dollarit maksuma läinud liiklussõlme
ehitamine Leningradi maanteel. Milline on Tallinna eelarve?

ILJA BAN: See on pool miljardit eurot.

JULIA LATÕNINA: Pool miljardit eurot. Suurepärase. Siis tunnetate eri-
nevust. Tallinna eelarve on pool miljardit eurot ja liiklussõlm Moskvas Le-
ningradi maanteel läks maksuma kaks miljardit dollarit. Märkimisväärseim
tolle sõlme juures on see, et see ei toonud liiklusele mitte mingit leevendust,
sest kui ringteelt (*Moskvat ümbritsevalt ringteelt –toim.*) välja sõita, satute
pudelikaela nimega Himki. Seda pudelikaela laiendada pole võimalik, kuna
mõlemal pool teed on maa müüdnud hiiglaslike kaubanduskeskuste alla, mis
omakorda tekitavad lisakoormust transpordile.

Lisakoormust toob ka see, et päris Moskva keskel anti maa nn tihendatud ehitustegevuse alla (*See tähendas seda, et olemasolevate majade hoovidesse lubati ehitada uusi hooneid. – toim.*), mis suurendas koormust linna infrastruktuurile. Selle asemel oleks pidanud rajama vähemalt ühe parkimisala, midagi aga ei tehtud, sest sealt ei saa altkäemaksu. Räägin seepärast, et hetkel on Moskva transpordiprobleemid põhimõtteliselt lahendamatud. See tähendab, nad on loodud kunstlikult ja oma kätega, kuid nad on lahendamatud, samamoodi nagu on maksatsirroosiga. Kui jood viina, algab sul maksatsirroos. Kuid see ei tähenda, et kui sa enam viina ei joo, saab sul maks terveks.

ILJA BAN: Ent statistika põhjal peaks Moskva transpordi tihedus Euroopa omaga võrreldes olema 70 protsenti. See tähendab, et Moskvasse tuleb veel autosid juurde ja olukord halveneb veelgi.

JULIA LATÕNINA: Võin öelda, et Moskvas on rahval kolm korda vähem isiklikke autosid kui New Yorgis. Seal tuleb tõesti kasutada karme meetmeid, mida näiteks Tallinna elanikel on lihtne mõista. Kui kallis on teil praegu parkimine kesklinnas, vanalinnas? Seitse eurot tunnis? (*Tallinna linnavalitsuse kodulehekülje andmetel maksab vanalinnas tund parkimist 4,5 eurot ja südalinnas 1,2 eurot. – toim.*)

ILJA BAN: Aga see on väga kallis parkimine.

JULIA LATÕNINA: Aga see on õige.

ILJA BAN: Nii on. Meie linn on jagatud tsoonideks, linnakeskus nimelt.

JULIA LATÕNINA: Moskvas puudub praegu parkimistasu täielikult. Tuleb võtta mitmeid rangeid meetmeid, mis on äärmiselt ebapopulaarsed, sest mitte kellelegi ei meeldi parkida seitsme euro eest tunnis. Ja valitsus seda ei aruta. Ma olen endale lubanud mitte kritiseerida Moskva uut linnapead, inimesele tuleks anda vähemalt aasta aega. Kuid esimene, mis ma kuulsin, oli Medvedevi lubadus lahendada Moskva transpordiprobleemid, aga see on väga ettevaatamatu – see pole teile mingi moderniseerimine.

ILJA BAN: Seda saab kontrollida.

JULIA LATÕNINA: Jah, siin on kõik nähtav. Teiseks korraldasid nad ajurünaku, istusid koosolekul ja transpordiminister Igor Levitin või tema asetäitja, ausalt, ma ei mäleta päris täpselt, ütles tõsise näoga: „Otsustasime vähendada sõidurea laius 30 sentimeetri võrra, ja selle arvelt lasta käiku lisabussi.” Rea laius on kolm meetrit ja 25 sentimeetrit.

ILJA BAN: 30 sentimeetrit on siis oluline?

JULIA LATÕNINA: Jah, ja radu on seal kolm-neli. See on algklasside õpilase ülesanne – kui mitu korda peab võtma 30 sentimeetrit, et tekiks uus kolme-meetrine sõidurada? Kõik, kes sellel nõupidamisel istusid, noogutasid targalt pead.

ILJA BAN: Loodan, et meie külalised mõistavad, miks me arutame pealtnäha selliseid kitsaid probleeme, nagu seda on Moskva liiklusummikud. Esiteks pole Moskva mitte üksnes Venemaa finants-, vaid ka kõige muu keskus. Ja see probleem on Moskvas kõige teravam. Julia, kuidas te suhtute sellesse initsiatiivi?

JULIA LATÕNINA: See on väga näitlik probleem ega ole mingil juhul ainult Putini või Lužkovi probleem, vaid võib süvenemisel kaasa tuua Moskva kui ühtse seotud ruumi kadumise.

ILJA BAN: Julia, mul on järgmine küsimus: üks teadlaste algatustest oli viia Moskva valitsuskompleks mõnda Moskva eeslinna, et kõik bürokraadid koliksid korraga minema...

JULIA: Kas te kujutate ette, palju neid on?

ILJA BAN: 160 000, nii palju kui mina tean.

JULIA LATÕNINA: Aga teenindav personal?

ILJA BAN: Veel rohkem. Kõik kokku 250 000.

JULIA LATÕNINA: 160 000 kohta räägin teile vaid ühe loo. Selle pealkirjaks on „Kuidas Serdjukov kahandas kindralstaapi”. Kaitseminister Anatoli Serdjukov otsustas välja selgitada, kui palju inimesi töötab kindralstaabis. Talle näidati nimestikku, öeldi, et 100 000. Serdjukov ei ole ise sõjaväelane, vaid finantsist. Seetõttu võttis ta kokku kõigi rajatiste pindala, jagas *per* nina ja välja tulid mingid kosmodroomid. Ta ütles – kuidagi vähe! Siis toodi talle veel üks paber ja öeldi, et „Aga vaat meil on veel siin kindralstaapi teenindav korpus, seal on veel 12 000.” Serdjukov tegeles jälle jagamisega, ning jälle kukkus välja imelik kogus. Ta küsis: „Olete kindlad?” Siis toodi talle kolmas paber, tuli välja, et on veel üks teenindavat korpust teenindav korpus, kus oli veel 20 000 inimest. Ta koondas neist 10 000 ja pärast seda hakkas armee Serdjukovi vihkama. Öeldi, et ta hävitab armee.

ILJA BAN: Nii et selline variant lahendada Moskva ummikuid ei ole arvestatav?

JULIA LATÕNINA: Ei, selleks ei tuleks bürokraatia mitte välja saata, vaid hävitada.

ILJA BAN: Hea lahendus Julia Latõninalt. Palume saalil küsimusi esitada. Palun, proua Hellam tahab esitada küsimuse.

MALL HELLAM: Mul on kaks küsimust. Esimene puudutab internetti, teine demokraatiat. Internet on kahtlemata reaalne jõud. Ja reaalne oht ebademokraatlikele režiimidele. Olete te tundnud, et Kreml oleks kuidagi püüdnud

takistada interneti levikut? Teiseks, kuidas saaks ja peaks lääs aitama Vene demokraate ja demokraatlikke liikumisi? Kui peaks, siis kuidas seda teha?

JULIA LATÕNINA: Interneti kohta pean ütleva, et nii imelik kui see ka ei tundu, pole siiani astunud reaalseid samme interneti piiramiseks. Paar korda on mõni kummaline tegelane, kes justkui esindaks parteid ja võimu, näiteks senaator Slutsker (*tänaseks endine senaator Vladimir Slutsker – toim.*), teatanud, et on vaja sisse viia mingeid piiranguid, muidu on seal pornograafia ja veel midagi! Aga iga kord on Slutsker võtnud oma sõnad kiiresti tagasi ja on olnud selge, et ta tegutses ainult enda nimel. Slutskeriga oli säärane probleem, et internetis trükiti ära protokollid, millest selgus, et ta on tõenäoliselt seotud endise FSB kindrali ja julgeolekuteenistuse bossi tapmisega. Pärast seda tekkis senaator Slutskeril kirglik soov teha lõpp pornograafia ja ekstremismi levitamisele internetis. Kuid siiani pole tegelikke tõsiseid katseid olnud. Veelgi enam, Kremlis on käsitud pidada suu neil, kes on rääkinud piiramisest. Ent ausalt öeldes ootan mina kogu aeg sellist katset, sest internet muutub üha ohtlikumaks. Mis aga puudutab läänt, siis Oleg teab rohkem... Minu vaatevinklist peab lääs mõtlema enda, mitte Venemaa peale. Ja kui võtta veel arvesse seda, et Venemaa, nagu ma juba ütlesin, ei ohusta mitte kedagi peale omaenda kodanike, siis pole üldsegi selge, miks sellega peaksid tegelema mitte Venemaa enda kodanikud, vaid keegi kõrvalt.

OLEG KOZLOVSKI: Interneti osas on Julial õigus. Siiani pole tegelikult olnud tõsiseid katseid seda piirata, vähemalt mitte otseselt, kuigi olid mingid ettepanekud „našistlikult“ saadikult Šlegelilt (*Vene riigiduuma saadik, endine liikumise Naši komissar Robert Šlegel – toim.*), et interneti tuleks osaliselt keelata, kuni selleni välja, et kõiki lehekülgi tuleks registreerida. Kuid „filtreerida“ interneti nii, nagu seda teevad Hiina või Iraan, on tehniliselt väga raske. See maksab tohutut raha ja mitte kõik ei näe sellises rahakulutamises mõtet. Veelgi enam, need, kes tahaksid seda teha, saavad aru, et see raha tasitakse niikuinii laiali.

JULIA LATÕNINA: See on pluss, mitte miinus otsuse vastuvõtmise juures.

OLEG KOZLOVSKI: Ei varasta mitte need, kes neid otsuseid vastu võtavad – see on ehk üheks põhjuseks, miks sellist otsust vastu ei võeta. Teiseks põhjuseks on minu arust see, et nad saavad üldse halvasti aru internetist: mis asi see on, kuidas see töötab, meie õnneks on see neile tume maa. Selles mõttes tundub mulle, et pigem on see halb näitaja, mitte pluss, et Dmitri Medvedev on aktiivsem blogijana kui presidendina.

JULIA LATÕNINA: Absoluutselt.

ILJA BAN: On ta hea blogija? Ma pole lihtsalt vaadanud...

OLEG KOZLOVSKI: Ta paneb perioodiliselt Twitteris fotosid välja – pole viga.

JULIA LATÕNINA: On teine blogi, mille nimi on Kermlin.ru, see on väga hea. (*juttu on Twitteri-kontost KermlinRussia, <http://twitter.com/#!/KermlinRussia> - toim.*)

OLEG KOZLOVSKI: Jah, seda parodeeritakse, sealjuures pean vahel spetsiaalselt vaatama, kes on kirjutaja - paroodia on sageli nii originaaliga sarnane, et neid on raske eristada. Muide, paroodia on sama populaarne kui originaal, kui otsustada lugejate arvu põhjal.

JULIA LATÕNINA: Katkestan sind, ütlen ühe tsitaadi paroodiast „Meil on vaja uut rahvuslikku otsingusüsteemi, vana – FSB – enam ei tööta”.

OLEG KOZLOVSKI: Paljud selle hierarhia ametnikud hakkasid, nii nagu meil kombeks on, kopeerima ülemusi, tegid endale oma blogid, twitterid, livejournal'id jne. Ja loomulikult hakkasid vaatama, mida nendest seal kirjutatakse. Mida võib mu ülemus minust lugeda? See annab neile kahtlemata suure stiimuli ja soovi mingi kruvi kinni keerata. Jumal tänatud, et nad esialgu veel paljust aru ei saa. Nii säilib lootus, et asjad ei jõua täieliku absurdini. Kõigi meie loosungite juures, mis kutsuvad üles moderniseerima, oleks interneti sulgemine täielik idiootsus.

Muidugi on olemas muud kaudsed mõjutamise vahendid, püütakse ära osta või siis avaldada mingit majanduslikku survet põhilistele kirjutajatele. Otseselt või kaudselt kontrollitakse näiteks LiveJournalit. Twitteris ja isegi

Facebookis üritavad praegu suurendada oma osalust Venemaa ettevõtjad (*Facebookist kuulub umbes kümme protsenti Vene investoritele. – toim.*). See tekitab hädaohu, mis veel ei ole realiseerunud. LiveJournalit veel ei tsenseerita, kuid see eest on olemas n-õ vinnaklüliti. Kui vaja, saab alati sellest lülitist tõmmata, nagu tehti Ehho Moskvõ või Ren TV-ga. See oht on olemas. Peale selle on muidugi ka veel nn internetibrigaadid ja Kremli organiseeritud aktivistid, kes üritavad internetti väga sihipäraselt kasutada. Kuigi tihetele oleks neil parem vaikida. Sellel suvel oli suur skandaal, isegi mitu, kui Noore Kaardiväe ja Ühtse Venemaa aktivistid internetis Photoshopiga fotosid „joonistasid”, justkui oleks nad aidanud metsatulekahjusid kustutada. See avastati. Nad olid selle väga jämedalt võltsinud ja pärast seda jäid mõned neist isegi oma ametitest ilma, sest seda skandaali oli raske summutada. Mis puudutab läant, siis siin ma eristaksin seda, mida saab teha riik ja mida kodanikuühiskond. Riikidega on asi nii, et neil ei ole erilist soovi toetada demokraatia arengut Venemaal. Selles ei ole midagi üllatavat, sest alati mängivad mingid lühiajalisemad sisemised või majanduslikud probleemid või siis näiteks turvalisuse probleemid suuremat rolli kui säärased väärtused nagu demokraatia areng jmt. Sellele vaatamata on ka positiivseid näiteid.

Ma tahaksin tänada Eestit selle eest, et paljud „našistid“, k.a Vassili Jakemenko (*Naši-liikumise looja ja pikaajaline juht, organiseeris Eesti Moskva saatkonna piiramist 2007. aasta aprillis. Praegu juhib ta Venemaa noorsoosjade agentuuri. – toim.*), lülitati Schengeni viisa saamisel musta nimekirja. Mulle on teada, et valitsusele lähedastes ringkondades võeti seda väga valuliselt vastu, kui Jakemenko ei saanud sõita Itaaliasse puhkama, sest viisat talle ei antud. Arvan, et sellised juhtumid mängivad palju suuremat rolli, kui esmapilgul paistab, sest need ei mõjuta üksnes neid, keda see otseselt puudutab, vaid ka nende lähikonda, kuna sellest kuulevad kõik. Siis saadakse aru, et oma tegude eest tuleb kanda vastutust. Selgub, et neid ei ole unustatud ja nende kurje tegusid mäletatakse ning neil tuleb selle eest isegi pisut vastust kanda. Siin saaks paljugi ära teha. Minu arust on peale „našistide“ väga palju neid, kes mõjutavad halvasti meie demokraatlikku arengut ning Vene ja lääne vahelisi suhteid. Ma ei räägi siin Putinist. Me kõik saame aru, et talle naeratatakse senikaua, kuni võim on tema käes. Kuid on keskmise ja alama tasandi tegelasi, kes täiesti teadlikult osalevad demokraatia mahasurumises Venemaal, sest nad on veendunud, et nendega ei

juhtu selle peale midagi. Ja vaat selle nende veendumuse tahaks purustada. Mis puudutab kodanikuühiskonda, siis tahaksin ma, et just kodanikuühiskond looks motiive ja stiimuleid riikidele selle kõigega tegelda, sest mingid ametnikud ise ei hakka siin initsiatiivi enda peale võtma. Tahaks, et lääne kodanikkond mõjutaks enam Vene kodanikuühiskonda.

ILJA BAN: Räägitakse, et inimesi ei lasta Venemaalt välja ka seoses kohtutäiturite tegevusega.

OLEG KOZLOVSKI: Poleks muidugi paha, kui Vene kohtutäiturid ei laseks ka Vene ametnikke välja, aga kardan, et sellega tuleb oodata.

JEVGENI KRIŠTAFOVITŠ, noorteühendus Avatud Vabariik: Julia, küsimus isiklikult teile. Ühes oma intervjuus ütlesite, et kui eesti keeles tahetaks teie teoseid avaldada, siis sooviksite, et esimene neist oleks „Nijazbek”. Selles räägite te olukorrast Põhja-Kaukaasias ja sellest, et Venemaa faktiliselt ei kontrolli seda regiooni...

JULIA LATÕNINA: Ei, lihtsalt see on hea raamat. Aga mida ma õelda tahtsin, seda ei mäleta ma isegi enam.

JEVGENI KRIŠTAFOVITŠ: Siiski, lähtudes teie raamatu sõnumist... Minu küsimus on Põhja-Kaukaasia ja selle kohta, kas Venemaa kontrollib seda regiooni või mitte. Ning kui kauaks jääb kestma see, mida näeme praegu ning mida teie nimetate „šapitoks“ (*tsirkusetelk – toim.*). Kuna Ramzan Kadõrov on Kremlile lojaalne...

ILJA BAN: Jah, see on selge, et ta armastab Putinit niivõrd, kuivõrd mees võib teist meest armastada.

JULIA LATÕNINA: Kadõrov on päris kindlasti Kremlile lojaalne. Seal pole küsimus selles, kas Tšetšeenia võiks Venemaa küljest ära kukkuda, vaid selles, et teda on võimatu lahti rebida. Ta on nii Venemaa külge klammerdunud, et teda juba lahti ei tõmba. Tegelikult on olemas Tšetšeenia ja on olemas ülejäänud Põhja-Kaukaasia, need on kaks eraldi regiooni. Neil on erinev arengudünaamika liidrite isiksuste tõttu. Mina olin tükk aega Ramzan Kadõrovist täiesti

vaimustuses. Loomulikult rikub see inimene kõiki mõeldavaid ja mõeldamatuid inimõigusi, kuid ta toimis tükk aega väga tõhusalt. Ta tõi Tšetšeeniasse tagasi elu, selle sõna kõige lihtsamal, bioloogilises mõistes, sest tšetšeenil ei olnud võimalik läbida kolme meetrit, kartmata, et ta lihtsalt niisama maha lastakse. Kui te olete tšetšeen ja elate Tšetšeenias, siis on see teile vägagi tähtis. Ta ehitas tõepoolest Groznõi üles. Selleks eraldati ka varem suuri rahasummasid, kuid need kadusid jumal teab kuhu. Ta päästis surmast ja tõi metsast välja mitu tuhat tšetšeeni – mingi aja valitses olukord, kus inimesed tõesti võitlesid sõltumatuse eest, kunagi, esimese sõja ajal nüüd nad olid kas surnud või teenisid Kadõrovit. Sel hetkel oli see justkui dünaamiline areng tõusujoones ja oli hetk, kus Kadõrov oleks võinud saada Tšetšeenia Pinochetiks. Selge see, ta pole iial olnud demokraatlik liider. Peale selle on tal alati olnud suur probleem, mis seisneb selles, et Tšetšeenias nagu ka Kaukaasias on teatud hulk inimesi, kes võitlevad Allahi eest, kes tahavad kehtestada sama korra, mis taliibid Afganistanis. Teatud ajal oli olukord selline, et olid need, kes teenisid Kadõrovit ning need, kes jooksid mägedes ringi, olid sellised jubedavõitu mehed, kes tahtsid võidelda Allahi eest. Ainus võimalus hoida mägedest eemal 17-aastast poissi, kes kibeleb tapma miilitsat, et pääseda taevasse – kusjuures see poiss on harimatu, ta pole peale relva midagi muud käes hoidnud, alates seitsmenda eluaastast on ta soninud vaid kangelastegudest – , on anda talle mõista, et midagi võib juhtuda tema sugulastega. Sellel ei ole mingit seost inimõigustega, kuid see on tõhus. Ning mingil hetkel toimus selles olukorras muutus. Mulle tundub, et see murdehetk saabus selgelt pärast Natalja Estemirova surma (*Inimõiguste aktivist, kes tapeti 2009. aasta suvel. – toim.*). Asjad läksid Tšetšeenias aina hullemaks. Sealjuures on Kadõrovil formaalselt väga palju võimu. Ta pole väga mõjuvõimas mitte ainult Tšetšeenias, vaid ka Venemaal ning sekkub Venemaa äriprojektidesse. Kuid me näeme, et mõned nädalad tagasi toimus kardinaalne muutus fundamentalistide liikumisest – eraldus tšetšeeni tiib. Doku Umarov on formaalselt „Kaukaasia Emiraadi” liider – see on virtuaalne moslemiriik, mis justkui eksisteeriks kogu Põhja-Kaukaasias. Need on täiesti meeletud inimesed, kes kutsuvad juba praegu Goznõid Džohhariks ning Mahhatškalad Šamilkalaks. Nad kirjutavad oma aruannetes, et täna astus modžaheedide rühm Šamilkala tänavatel võitlusesse uskmata ülekaalukate jõududega. Võiks arvata, et Mahhatškala tänavatel toimuvad lauslahingud, kuid tegelikult lasti tankist

maha kaks võitlejat, kes olid end lukustanud ühte majja. See kõik tähendab, et tegemist on inimestega, kes elavad üleni virtuaalses maailmas, samasuguses nagu halvimid marginaalid pronkssõduri kummardajate seast.

Julia Latõnina

Mingil ajal vastandusid Kadõrovile vaid need inimesed. Näeme, et nad on eraldunud, neist on kasvanud tšetšeeni vastupanuliikumine. Veel enam, need inimesed, kes väljusid Doku Umarovi alluvusest, said õnnistuse inimeselt, kelle nimeks on Muhannad. Ja see võib tunduda naljakas, aga see on ehtne al-Qaeda emissar Põhja-Kaukaasias (*Jordaania armee endine lennukipiloot Muhannad tapeti 2011. aasta aprillis, arvatavalt oli ta viimane Araabia päritolu emissar Põhja-Kaukaasias. – toim.*). Üldse on al-Qaeda selline müütiline tegelaskuju, kes ilmub välja harva, igatahes harvem, kui temast FSBs räägitakse. Isegi mitte nii tihti, kui teda meenutab CIA. Kuid Muhannad on tõesti Põhja-Kaukaasia araabia rühma pealik, ta on tõepoolest Abu Havsi, Abu Validi ja vastavalt Hattabi (*tuntud araablastest välikomandörid Tšetšeenia sõdade ajal 1990-ndatel – toim.*) tegevuse jätkaja. Ja see inimene, kes on tõesti

ehe rahvusvaheline al-Qaeda esindaja, ütleb äkki: „Aga mina olen koos tšetšeeni väeosaga.” See on väga kurb märk, mis tähendab, et Tšetšeenia sees on sündinud nõudmine liikumise järele, mis ei ole Kaukaasia oma. Viimastel aastatel pidas Kaukaasia vastupanuliikumine vastu selle arvelt, et ennast peideti teistes vabariikides, sest Tšetšeenias oli neil füüsiliselt raske, neid reedeti, neil polnud midagi süüa. Kui kunagi tähendas makaronide ostmise operatsioon külas nende jaoks rasket lahingut, siis nüüd näeme, et olukord on muutunud. Kadõrovi jaoks on see minu arust väga tõsine märk. See tähendab, et tema valitsemise miinused kaaluvad tšetšeenide jaoks üles selle plussid. Olukorda kogu ülejäänud Põhja-Kaukaasias on üsna kerge iseloomustada – religioossed fundamentalistid, kes veel mõne aasta eest olid seal täiesti marginaalne jõud, on muutunud üheks põhilistest tegijatest. Neile maksavad nii äri- mehed kui ametnikud. Põhja-Kaukaasia muutub selles mõttes Somaaliaks või Alžeeriaaks. Minu meelest on olukord praeguseks muutunud pöördumatuks, mõne aasta eest see veel nii polnud. Venemaa jaoks on ainus reaalne väljapääs Põhja-Kaukaasiast eraldumine. Siinjuures tuleb aru saada, et need riigid, mis seal moodustuvad - islamiriigid - ei muutu mitte üksnes järsult vaenulikuks Venemaa suhtes, vaid hakkavad end üleval pidama nagu Palestiina Iisraeli suhtes. Neilt tuleb suur hulk pretensioone. Nad tuletavad meelde Stavropoli kraid, Krasnodari kraid, tšerkesside genotsiidi – ühesõnaga, nad meenutavad kõike. Kuid see on parem kui praegune olukord, mis seisneb selles, et Venemaa valab Kaukaasiasse raha ja see raha jõuab lõpuks Kaukaasia sõdalaste kätte.

SERGEI NETŠAJEV, laevaehitaja: Mul on küsimus Solidaarsuse ja Boriss Nemtsovi kohta. See on rohkem Juliale, sest arvan, et Oleg on selles suhtes väga optimistlik. Millised on reaalsed võimalused, et Solidaarsus saaks Venemaal mõjukaks jõuks?

JULIA LATÕNINA: Vastus on lühike. Minu meelest ei saa Venemaal olla opositsiooni, sest milline opositsioon sai olla Anna Ivanovna valitsuse ajal (*Venemaa tsarinna 1730–1740, valitses despoodina. – toim.*)? Siin pole küsimus opositsiooni nõrkuses, Nemtsovi või Olegi mingites puudustes, siin on küsimus selles, et opositsioon saab olla vaid demokraatlikus riigis. Kui ärirees saab opositsioonile anda raha, kartmata sattuda trellide taha. Ja kui

opositsioon saab midagi ära teha. Esimene, mida Putin kõigile selgeks teeb, on see, et opositsioon ei saa midagi teha. Üldse ei saa mitte keegi mitte midagi teha, kui ta nimi pole Putin, Timtšenko, Kožin või Kovaltšuk.

OLEG KOZLOVSKI: Ma pole sellega päris nõus, et opositsioon on vaid demokraatlikes maades. Üldse pole nõus. Ta on lihtsalt erisugune. Arvan, et ma pole mitte nii optimistlikult häälestatud Solidaarsuse ja üldse opositsiooni tuleviku suhtes, kui te ehk eeldate. On palju sisemisi vastuolusid. On liidrite probleem, tõhususe probleem, organisatsiooni enda ja selle sisemise õhkkonnaga. Seda kõike on vaja muuta ja see võtab enam kui ühe aasta. Kui ka eeldada, et meil toimub praegu mingi ime – demokraatlikud valimised või avaneb meedia –, siis see ei tähenda, et toimub Berliini müüri langemine, ootamatult ja ülehommel. Opositsioonil on vaja väga palju töötada, sealhulgas ka Solidaarsusel endal, et võimaluse tekkides, mis kahjuks sõltub meist vähe, seda ka kasutataks. Et meie mingisugune poliitiline ebastabiilsus ei muutuks veel hullemaks ehk siis juba läbitu korduseks. Solidaarsus liigub seda teed mööda probleemidega ja ma arvan, et tõsine katsumus seisab ees aastatel 2011–2012. On selge, et katsed luua ja registreerida parteid, nii Solidaarsust kui ka koalitsiooniparteid, millesse astus Solidaarsus koos liikumisega Demokraatlikud Valimised ning Mihhail Kasjanovi (*endine peaminister – toim.*) Rahvuslik-Demokraatliku liidu ja Nikolai Rõžkovi (*endine duumasaadik – toim.*) Vabariikliku parteiga, põrkuvad sellega, et loomulikult ei taha keegi võimuesindajatest sellist parteid registreerida. Veel kaua ootab meid ees keeldumine. On selge, et meil ei lasta valimistel osaleda. Siin ei saa olla mingeid illusioone. Küsimus on selles, kuidas reageerivad sellele opositsioon ja Solidaarsus – kas langetame pea ja ütleme, et „mängige siis oma reeglite järgi“, nagu see juhtus 2008. aastal, kui Kasjanovit keelduti registreerimast (*presidendivalimistele – toim.*). Või tuleb sellest mingigi kampaania, mis demonstreerib seda, mida tähendavad tegelikult nõndanimetatud demokraatlikud valimised Venemaal. Paistab, et maksimum, mida me võime aastatel 2011–2012 saavutada, on näidata venemaalastele – neile, kes pole veel mõistnud, ja sääraseid on kahjuks palju –, et need valimised ei oma absoluutselt mingit seost ühiskondliku arvamusega, kodanike soovidega. Ja et need, kes enda kohta ütlevad, et neid valitakse võimuorganitesse, ei ole mitte maa liidrid, iseseisvad poliitikud, vaid ei esinda üldse kedagi teist kui ainult presidendi võimuaparaati, kes nad sinna on pannud.

ALEKSANDR ARUTJUNOV: Pean teid väga headeks professionaalseteks analüütikuteks, tahaks kuulda prognoosi Venemaa kohta järgnevaks 20 aastaks. Näiteks Venemaa aastal 2030. Arvestades seda, et demograafiline situatsioon halveneb, korrupsioon õitseb... Mis ootab Venemaad 20–30 aasta pärast? See oleks esimene küsimus ja kui on aega, siis veel teine küsimus – ehk olete lugenud Mihhalkovi manifesti... (Peab silmas tuntud kinorežisööri Nikita Mihhalkovi „valgustatud konservatismi“ manifesti. – toim.)

JULIA LATÕNINA: Ei ole lugenud ja ei loe ka.

ALEKSANDR ARUTJUNOV: Õige, polegi vaja.

JULIA LATÕNINA: Mäletate, kuidas öeldaksegi, et „Pipiskinit pole lugenud, aga arvan, et ta on sarnane Mamaškinile, keda ma muide ka ei ole lugenud.“

ALEKSANDR ARUTJUNOV: Andron Kontšalovskit olete ehk lugenud. Ta kirjutas juulis minu arust üsna huvitava asja. Seal on minu meelest toodud ära põhjused, miks sellised asjad juhtuvad Venemaal. Üks põhjustest peitub vene rahva suhtes õigeusku. Milline on teie arvamus?

JULIA LATÕNINA: Jah, jätta õigeusule kaks minutit, see on kõva sõna. Teate, keeruka süsteemi toimimise tulemust on väga raske ette näha. Ma ei hakka ennustama, mis saab Venemaast 20 aasta pärast, lihtsalt seetõttu, et Putini süsteem on väga ebapüsiv. See on väga paradoksaalsel moel üles ehitatud. Pole midagi, mis võiks selle tasakaalust välja viia, meie midagi sellist ei näe. Kuid me mõistame, et kui midagi selle kunagi tasakaalust välja viib, siis endist tasakaalu ta enam ei saavuta. See on sarnane kiviga, mis seisab mäe tipus. Pole näha mingit jõudu, mis võiks selle mäetipult alla heita, kui kivi aga alla kukub, on täiesti selge, et see poolel teel peatuma ei jää. Seda ei saa keegi ette öelda, nagu keegi ei suutnud ette ennustada ka 1917. a veebruarirevolutsiooni. Võite näkku sülitada igähele, kes 1917. a jaanuaris oleks öelnud, mis toimub veebruaris. Mis puudutab õigeusku, siis igal keerulisel süsteemil on hulk põhjuseid, miks ta on üles ehitatud nii või teisiti. Mis puutub Vene õigeusku, siis on see ainult üks põhjus, miks asjad on Venemaal nii, nagu on. Samahästi võiks väita, et katoliiklus või islam ei edenda demokraatiat, kuid see oleks meelevaldne üldistus.

Arvan, et Venemaal oli 20. sajandil vähemalt kaks võimalust saada vabaks maaks. Esimene neist 1917. aastal ja teine 1991. aastal. Mõlemad võimalused lasti käest asjaolude kokkulangemise tõttu. Kui Venemaal ei oleks naftat, siis hetkel, kui Stalin suri ja Hruštšov võimule tuli, oleks Venemaa võinud täiesti valida endale Hiina tee. Tal oli sel hetkel veel töajõudu küldes, tugev partei, kes ei tahtnud võimu käest anda, ja Venemaaga oleks juhtunud sama, mis juhtus Hiinaga, mis oleks olnud Eesti jaoks tegelikult hullem. Oleksite saanud sellise „iseseisvuse”, nagu on Tiibetil. Kuid Venemaa jaoks oleks see põhimõtteliselt olnud parem. Juhin teie tähelepanu sellele, et on palju ajaloolisi fakte, mida ei saa seletada õigeusuga, kuigi vaieldamatult pole õigeusk siin mitte soodustanud. Ütleksin, et kirillitsa on olnud isegi halvem asi kui õigeusk.

ILJA BAN: Meie vestluse lõpuks, Julia ja Oleg, öelge mõni sõna selle kohta, kas teie mulje meie maast oli enne siiatulekut teine kui praegu.

OLEG KOZLOVSKI: Minule jäi hea mulje Eestist ja ma tahaks, et Venemaa, niipalju kui see meie juures on võimalik, liiguks samas suunas. Kuid ma kardan, et see ei alga kahjuks mitte just eriti varsti. Ma meenutaksin sellist kõnekäändu või sellist soovitusi, mis sündis väga ammu Nõukogude ajal dissidentide seas ja mida sobib kasutada Euroopa maade kohta, sealhulgas ka Eesti kohta seoses suhetega Kremliga – ära usu, ära karda, ära palu. Arvan, et see oleks hea kokkuvõtte tänasele arutlusele.

JULIA LATÕNINA: Mul on hulk muljeid, jõudsin ära käia paljudes kohtades, isegi mitte eriti tähtsates, nagu näiteks Sillamäe sadamas, mis langes pronkssõduri rahutuste ohvriks. Olime Jevgeni Krištšoviga just seal. Nägime absoluutselt tühja sadamat, suurte väga kallite sadamarajatistega, uusimat naftaterminali, mis maksis 100 miljonit dollarit, ja keset seda luksust seisis ainus kuivlastilaev Barbadoselt, ühe n-iga Tallin peale kirjutatud. Peal oli liivakoorem, mida maha laaditi, nähtavasti on siis liiva vähe. Need on niisama, väikesed muljed. Aga väga suurtest muljetest mainin härra Bermani laevaehitustehast BLRT, mida külastasin eile. Nägin vapustavat arenevat tööstust, mis varsti astub tugevate laevaehitajate hulka maailmas ning ehitab Stockholmi metrood. See kõik sündis mingist haisvast tehasekesest, mis remontis väikesi kalalaevu. Mis mind kõige enam vapustas, oli Fjodor Abramovitš Berman

ise, kes määrati direktoriks kaks aastat enne iseseisvumist... Kas ta eesti keelt praegu oskab?

ILJA BAN: Vähemalt aru saab küll.

JULIA LATÕNINA: Tema, kes vene terminoloogia järgi oli tüüpiline „punane direktor”, seletas mulle, kui palju tähendab firma jaoks maine ja mispärast pangad annavad laenu sellele, kes suudab selle õigeaks ajaks tagasi maksta. See oli täielik majandusliku kirjaoskuse õpetus... Mis mõttes? Sest mul on küsimus. See on väga oluline küsimus ja puudutab seda, mis toimus Venemaa ja Eesti vahel. Venemaal on kõik „punased direktorid” oma tehased paljaks varastanud. Meie reformaatorid, kaasa arvatud Anatoli Borissovitš Tšubais, on meile alati selgitanud, et nemad - see tähendab reformaatorid -, olid suurepärased, aga lurjused direktorid ei saanud aru, kui head olid reformid, ja tegid oma ettevõtted tühjaks. Ma muidugi mõistan, et Fjodor Abramovitš Berman on tõesti suurepärane inimene, ta on ebatavaline ja väljapaistev inimene, aga ei saa ju olla, et tema on ainus väljapaistev isik ja sattus Eestisse sellesse haisvasse tehasesse, aga kõik pahad sattusid Venemaale.

ILJA BAN: Julia, kõike juhtub. Alustasime Moskvast, aga lõpetasime Ber-
maniga. Mis seal ikka – hämmastav!

ESINEJATE ELULOOD

JULIA LATÕNINA

Julia Latõnina sündis 16. juunil 1966 kirjanike peresse: tema isa Leonid Latõnin oli luuletaja ja kirjanik, tema ema Alla Latõnina kirjanduskriitik.

1983 asus Latõnina õppima Moskva M.Gorki nimelisse Kirjandusinstituuti (Литературный институт им. Горького). Viis aastat hiljem osales Latõnina tudengivahetusprogrammis Belgia Louvaini Katoliikliku Ülikooliga, samal aastal lõpetas ta Kirjandusinstituudi cum laude ja asus sealsamas edasi õppima romaani-germaani keelte teaduskonda.

1993. aastal kaitses Latõnina doktorikraadi Maailmakirjanduse Instituudis, tema väitekiri keskendus erinevatele anti-utoopia diskursuse tüüpidele. («Антиутопия: от Аристофана до Гофмана». М.: GLAS, 1993).

Juba oma magistri- ning doktoriõpingute käigus oli Latõnina huvi filoloogialt liikunud üha enam kultuuri- ning majandusajaloo suunas. 1993. aastal õppis ta Londoni King's College'is keskaegse Euroopa majanduskorda. 1990ndate alguses ilmus Latõninalt artiklisari kokkuvõtva pealkirja all „Kuldvasikas: iidol või ohver“ (Золотой телец- идол или жертва), mis keskendus raha ja vahetuskauba rollile erinevates ühiskonnakorraldustes – arhailises, antiikses, keskaegses.

Ajakirjanikuteed alustas Latõnina 1995. aastal majandusreporterina ajalehes „Täna“ (Сегодня), oli ka kaasautor päevalehele „Izvestija“ (Известия) ning ajakirjadele „Ekspert“ (Эксперт), „Täiesti salajane“ (Совершенно секретно) ja „Iganädalane Ajakiri“ (Еженедельный журнал).

Sealt edasi liikus Latõnina televisiooni, olles aastatel 2000-2004 tegev mitmete telesaadete juures nii autori kui saatejuhina. NTVs juhtis Latõnina saa-

det „Rublatsoon“, ORT telekanalis oli ta kaassaatejuht programmis „Teised ajad“, Ren TV saatesarjas „Nädal“ sündis Latõnina autorlusel rubriik „Oma sõnadega“.

Alates 2001. aastast kuni tänaseni on Latõnina kolumnist päevalehe „Novaja Gazeta“ juures, raadiosaate „Password Code“ autor Ehho Moskvõ raadiojaamas ning RTVI televisioonikanali juures. Alates 2005. aastast tegutseb Latõnina veebiväljaannete Gazeta.ru ning „Igarpäevase Ajakirja“ (Ежедневный журнал) juures.

1998. aastal pälvis Latõnina Aleksander II preemia „suure isikliku panuse eest majandusvabaduse kaitsemisel Venemaal.“

1999. aastal nimetas Vene Biograafia Instituut (Русский биографический институт) Latõnina Aasta Inimeseks „edu eest majandusajakirjanduses“.

2004. aastal sai temast Gerd Buceriuse Ida-Euroopa noore ajakirjaniku preemia laureaat.

2007. aastal järgnes Maria Grazia Cutuli rahvusvaheline ajakirjandusauhind parima uuriva ajakirjaniku kategoorias.

2008. aastal võitis Latõnina USA Riigidepartemangu Vabaduse kaitsjate (Freedom Defenders) auhinna.

OLEG KOZLOVSKI

Kodanikuaktivist Oleg Kozlovski on sündinud 1984. aastal Moskvast. 2006. aastal Moskva Ülikooli lõpetanud, 2008. aastal Moskva Kõrgemas Majanduskoolis politoloogias magistrikraadi omandanud ning praegu doktorantuuris jätkav Kozlovski oli kuni 2010. aasta lõpuni Vene noorte demokraatliku liikumise Kaitse (Оборона) asutaja ning koordinaator. Liikumise eesmärk on demokraatia ja kodanikuõiguste kaitse rahumeelse protesti läbi. Kozlovski lahkus liikumise liidri kohalt, et anda teed noorematele kodanikuaktivistidele ning juhib praegu Vene kodanikuühiskonna tugevnemist toetavat fondi nime-

ga Nägemus homsest (Образ будущего). Kozlovski on ka Venemaa demokraatlikke opositsioonijõude ühendava liikumise Solidaarsus liige.

Ta alustas oma poliitilist karjääri Amnesty Internationali juures aastal 2000 ning peagi sai temast organisatsiooni Moskva grupi eestkõneleja. Hiljem astus Kozlovski poliitilise partei SPS (Paremjõudude Liit ehk Союз правых сил) liikmeks ning sai selle noorteorganisatsiooni asejuhiks ja partei juhatuse liikmeks. 2007. aastal lahkus Kozlovski erakonnast, tuues põhjuseks selle liiga Kremlit soosiva hoiaku.

Ukrainas 2004. aastal toimunud Oranži Revolutsiooni ajal organiseeris Kozlovski Moskvast mitmed avalikud toetusavaldused, mis töid esimesi kordi kokku kõik Venemaa demokraatlikud jõud. Kozlovski on ka Venemaa suuremate avalike protestiaktsioonide ehk Rahulolematute Marsi (Марш несогласных) üks eestvedajaid. Teda on kiusatud taga Venemaa valitsuse poolt, korduvalt arreteeritud ning Kozlovski on olnud sunnitud kandma üle paarikümne lühiajalise vanglakaristuse rahulike protestimeeleavalduste korraldamise eest.

Alates 2006. aastast, pärast osalemist protestides ebademokraatlike valimiste vastu, on Kozlovskil keelatud külastada Valgevenet.

2006. aastal osales Kozlovski Venemaa opositsioonilise liikumise Teine Venemaa (Другая Россия) tegevuses ja järgmisel aastal ühines selle juhtkomiteega.

2008. aastal osales Kozlovski Rahvusliku Assamblee (Национальная Ассамблея) asutamisel, mis ühendab peaaegu kõiki Venemaa sõltumatuid poliitilisi organisatsioone ja kodanikuühendusi.

2008. aastal pälvis Oleg Kozlovski organisatsiooni Human Rights First Inimõiguste preemia, 2010. sai temast Woodrow Wilsoni Keskuse ja Ratiu Fondi Ion Ratiu nimelise demokraatia auhinna laureaat.

Kozlovski on seotud mitmete uuenduslike projektidega – näiteks iWeekend2010, kus otsiti uusi tehnoloogiaid kodanikuühiskonna hüvanguks; Posobniki.ru, mis on poliitiliste repressioonide ohvriks langenud inimeste

andmebaas; Otmenta.ru – portaal, mis teavitabmiilitsate vägivallast ja ebaseaduslikust tegevusest.

Kozlovski artikleid on avaldatud nii vene- kui ingliskeelistes suuremates meediaväljaannetes, nende seas The Washington Postis, Huffington Postis, Ezhednevny Journalis ning portaalis RobertAmsterdam.com. Käesoleval aastal valis The Daily Beast uudisteportaal Kozlovski 17 maailma kõige julgema blogija sekka.

Kozlovski on abielus ja tütre isa.